

Studiecirkel – häfte 8

Innehåll

Skogsbränder.....	2
Vådeld.....	3
Skogvaktare Eckersten.....	6
Kyrkor och kyrkklockor.....	9
Kyrkans pengar.....	9
Värred.....	11
Björnhult.....	15
Bråtares.....	17
Buarås.....	18
Sjönnered.....	20
Willingsgårde.....	22
Dalagårdem.....	23
Habäck.....	25
Kärret.....	27
Skogsgårde.....	27
Röberg.....	28
Barekulla.....	30
Rävlanda.....	32

Skogsbränder

Vid ht 1853 tilltalades Anders Olofsson i Furuberg Lillegården och Anders Månsson i Willingsgårde för att de skolat den 23 och 24 sistlidne maj, då stark torka och värme varit rådande, påtänt ett dem tillhörigt svedjeland och elden sedermera därifrån genom svarandenas förvållande utgått och itänt intilliggande skogar, därav stora sträckor nedbrunnit.

Svarandenas ombud nämndemannen Carl Larsson i Apelnäs bestred att elden utgått från deras svedja. Uppskov.

Till samma ting hade Bengt Larsson i Furubergs Storegården, Magnus Persson därstädes, Carl Larsson och Per Bengtsson i Furuberg Lillegården samt Anders Nilsson i Skönnered uttagit särskilda stämningar å Anders Olofsson i Furuberg Lillegården, Anders Månsson i Willingsgårde och Lars Johansson på Eriksmyst med påstående emot dem att ansvara för det de under sistlidne juni månad, då stark torka ägt rum, påtänt ett svarandena gemensamt tillhörande svedjeland utan att iakttaga de i lag stadgade försiktighetsmått, varav följt att elden utgått ur svedjan och dels helt och hållet bränt, dels betydelligen skadat käranderas skogar, varjämte yrkas att svarandena måtte varda ålagde att en för alla och alla för en ersätta kärandena den dem härigenom tillskyndade skadan efter gode mäns bestämmande.-

Till ht. 1857 hade Anders Olofsson i Furuberg stämt Anders Månsson i Willingsgårde. Parterna upplyste att de för några år sedan tillhoppa med Lars Johansson i Eriksmyst avbränt en svedja, därifrån elden utgått på såväl parternas som andra hemmansägares skogar och skada tillfogat, därför parterna måst böta och utgiva betydlig skadeersättning. Anders Olofsson återfordrade nu vad han måst utgiva med 666 rd. 32 sk. rgs, emedan Anders Månsson skall åttagit sig vakta elden, då den utgått, och förty skadan vållat.

Petter Andersson i Kärra berättade att 1853 års sommar en måndag, då vittnet tjände hos Anders Månsson, denne och Anders Olofsson avbrände en dem och Lars Johansson i Eriksmyst tillhörig gemensam svedjefälla, vid vilken brand vittnet var tillstädes och befallde A. O. före A. M. därifrån avlägsna sig men hörde A.M. förrän han från elden bortgick, med torparen Johannes Nilsson i Wika avtala att denne skulle till påföljande dags slut vakta elden mot 24 sk. som A.M. betalade, och sistnämnde dag en tisdag sammanträffade vittnet med svaranden i Furuberg, då A. M. för A. O. tillkännagav, att Månsson den dagen ansvarade för elden, vilken ock ej utgick förrän efter middagen torsdagen näst därefter, då vittnet på förmiddagen såg Anders Månsson vid svedjan.- Uppskov.

Anders Månsson i Willingsgårde hade instämt A.O. i Furuberg med påstående att svaranden måtte ersätta honom för 100 st. mindre furuträd, som svaranden sistlidne sommar fällt på hans skog.-

Vådeld

Hade ”den röde hanen” lagt en gård helt eller delvis i aska, kunde ägaren vanligtvis påräkna hjälp av härads invånare till husens uppbyggande. Men först skulle häradsrätten låta syna skadan och beräkna kostnaderna för bygget. Befanns den av eldsvådan drabbade utan skuld till eldens löskommande, fick han rätt att uppbära s.k. brandstöd.

I oktober 1751 skrevs i domboken: Sedan åbon Sven Nilsson på 1/8 kronoskattehemmanet Klippan i Björketorps socken, vilken för någon tid sedan lidit eldskada, sig hos domhavanden om synemäns utnämmande anmält, har den senare till följe av Kungl. Majts nådigste förordning av den 26 okt. 1743 å predikstolarna i detta härad låtit kungöra, att ärendet om brandstod i dag kommer att företagas, varandes berörde åbo nu tillstädes tillika med en myckenhet av häradets innevånare, vilken åbo högeligen sig beklagade över den olyckeliga händelsen som honom övergått, i det att en häftig vådeld den 26 sistlidne maj i aska lagt man- och laduhusen på berörda dess åboende hemman, varigenom han jämväl bortmist såväl en humlegård till 500 stänger av vars frukt och gröda han årligen utgjort sin skatt, som grödan på en intill gården belägen kornsådd åker till ett skäppelands utsäde och alldärför anhöll, att till sitt skadestånds någorlunda upprättande få åtnjuta brandstod av härade, varföre tingsrätten undersökte på det nogaste om orsaken till denna eldskada, och som Sven Nilsson på det högsta betygade, att samma brandskada utom sitt eller sitt husfolks ringaste förvållande timat, emedan elden redan itänt ladutaken, innan de den blivit varse, nämnden med den närvarande allmogen jämväl icke kunde giva någon underrättelse, huru elden först utkommit, fördenskull till följe av Byggningsbalkens 24 kap 2§ prövade tingsrätten skäligt honom vådaeden pålägga, och alldenstund han densamme med hand å bok avlagt och vitat, att elden av hans vangömmo eller vållande icke kommit lös, ty i anledning av berörda kapitels 4§ finner tingsrätten rättvist förklara honom Sven Nilsson berättigad till brandstods åtnjutande av häradet, som han efter den år 1731 upprättade brandstodsförening kommer att åtnjuta för de uti den av kronolänsmannen Holmsten och nämndemännen Nils Andersson i Bråta red och Olof Olofsson i Fläskium den 19 juni hållne syn och besiktning uppförde och avbrände hus, nämligen för en stufva med farstufva och kammare 15 daler, visthus och sädesbod 9 daler, redskapshus 1 daler 16 öre, hemliget hus 24 öre, stall 1 daler 4 öre, fähus 6 daler, fårhus 2 daler, svinhus 24 öre, foderrum med loge och lada till 20 alnars längd 14 daler, likaledes kommer han i förmåga av sistnämnde lagsens rum att åtnjuta ersättning för förbränd gröda på en intill gården belägen kornsådd åker till 2 daler samt för humleåker till 500 stänger å 4 öre stängen till 62 daler och 16 öre, tillsammans 114 daler och 20 öre smt.

Den angivna summan motsvarade 1 daler och 13 öre på varje helt hemman, varom Sven Nilsson hos K.B. har sig i ödmjukhet att anmäla.

1752 uppstod en stor eldsvåda hos bönderna Anders Olofsson och Bryngel Andersson på kronohemmanet Fagerhult Västergården.

Förutom stuga med förstuga och kammare hade den senare mist en skäppa råg värd 1 ½ daler, 5 skäppor korn värda 6 daler 8 öre. Den avbrända humlegården av 280 stänger värderades till 35 daler. Anders Olofsson hade mist en bod med loft, som brukats som gäststuga samt sin andel uti ett hemlighus.

I mars 1761 företogs till ödmjukaste följe av häradshövdingen Erik Cederlöfs förordnande besiktning och värdering över den eldskada som olyckeligen timat den 27 i samma månad på skattefrälsehemmanet Dahlagården i Björketorps socken.

För Dahlagården $\frac{1}{4}$ dels hemman Per Persson hade ödelagts stuga med förstuga och kammare å 19 alnars längd, 9 alnars bredd, som varit till tak och väggar behållen och värd 30 daler. Loft över stugan värderades 18 daler; det hade nyttjats till visteshus och sädesbod. Ladugårdshuset, som finnas avbrända och intygats hava varit något gamle, dock som taken varit behållne så att de kunnat hava bestånd, anföras därför till det värde, som brandstodsföreningen utsätter, nämligen fähus 12 daler, fårhus 4, svinhus $1\frac{1}{2}$ och loge med tvenne lador å 25 alnars längd 28 daler. Likaledes har spannmål och foder avbränt efter intygande och uppviste tecken: 2 tunnor råg 17 daler, 3 tunnor korn 22 daler 16 öre, 3 skäppor linfrö 9 daler, en fjärding malt 1 daler, $1\frac{1}{2}$ skäppa råg- och kornmjöl 3 daler, 20 kakor rågbröd 2 daler, 6 stackar hö 12 daler, ett lass havrehalm $1\frac{1}{2}$ daler, 4 lass råg- och kornhalm 5 daler, 3 tjug kärvehalm 6 daler, 6 grisar som innebränts 3 daler.

De tre andra åborna Bengt Bengtsson, Jon Larsson och Bengt Torstensson hade lidit ungefär lika stora skador som Per Persson. Dessa fyra åbor tillerkändes respektive 175, 100, 43 och 73 daler i brandstod.

År 1780 den 22 februari blev på anmodan av åboen Erik Olofsson i Röberg besiktigat den skada, som hos honom skett, i det hela dess manbyggning samt allt däruti befineligt husgeråd blev av våld i aska lagt och vilken skada till brandstods ersättning värderas som följer:

Mangården, som för fem år sedan var till alla delar nybyggd, bestod av en stuga, kök och farstuga samt källarekammar med nattstuga, klädesloft och sädesbod över, 23 alnar långt samt 10 alnar brett, till vilken då den skall återuppbyggas föreslås följande kostnad:

Timmer till hela byggningen, som efter förslag utgör 162 timmerträn, kostar med huggning, körsel och upptimring å 8 sk stycket 27 rd. specie. Bräder till räft, mellangolv, dörrar och vindskeden åtgår 16 tolfter å 24 sk. tolften – 13 rd, tvenne tolfter telgden å 1 rd tolften 2 rd, 46 sparrar å 4 sk = 3 rd. 40 sk, fyra smalåsar å 4 sk – 16 sk, 16 st molkrokare å 1 sk – 16 sk, 60 lispund näver å 8 sk lisp – 10 rd, 1000 st. torv å 6 sk hundradet 1 rd 24 sk, spisel med bakugn, kök och kammareispislarna 8 rd, 16 sk., krokare och gångjärn till 4 st. dörrar å 4 sk st. lår för förstugudörren 4 sk, 4 st. fönster i stugan 1,32, 6 st. mindre fönster 1 rd. Källaren ommuras och repareras för 2 rd. Sa 71 rd.20 sk.

Förteckning på vad undertecknad genom övergången olyckelig våld natten emellan den 22 och 23 febr bromist (bortmist) = 5 tunnor råg å 2 rd. 24 sk, 4 tunnor korn å 1 rd, 32 sk. 2 tunnor blandsäd 1 rd. 32 sk., $1\frac{1}{2}$ tunna bönor å 2 rd. 10 sk., 1 skäppa linfrö 30 sk, 8 lispund kött å 24 sk., 6 lispund fläsk 5 rd., 2 dito ost 1 rd. 32 sk, 3 bolstrar med god fjäder och randiga överdrag 5 rd, 4 hyende 40 sk, 2 små putor 32 sk, en bänkedyna med fjäder och skinnfoder 32 sk, 1 vävstol 39 sk, 5 st. mansrockar varav 3 voro alldeles nya 8 rd, 16 sk, 1 skinntröja något brukad 1 rd, två blå vallmars tröjor, varav den ena var ny och obrukad 2 rd. 24 sk, 2 st fyrtråslivstycken 32 sk., ett st dito av skinn obrukat 32 sk, ett nytt blått vallmars dito 1 rd, 12 sk, 14 alnar ny fyrtrådsfärgad 1 rd 36 sk, två lärfts skjortor 40 sk., tre nya hattar 1 rd, 2 klädeskvinnströjor 1 rd, 2 röda klädeskjortlar 32 sk, en ny grön vallmars tröja 32 sk, 10 st. vävskedar

bättre och sämre 1 rd. 32 sk., 8 liar 32 sk. 8 skärar 12 sk, ett par nya kardor 16 sk, 2 st häcklor.-

Undersöktes huru elden kommit lös, då det befarats att sedan sökanden med husfolket lagt sig, har elden så tagit överhanden, utan att någon vet på vad sätt den lös kommit, att Erik Olofsson med sitt folk icke utan största svårighet kunnat rädda sig själv undan lågan, vadan ock allt vad som fanns uti huset blivit uppbränt.- Olofsson beviljades brandstod, som skulle betalas av de hemman i häradet, som efter författningarna brandstöd skyldiga äro:

Vid hösttinget 1788 anmälde änkan Anna Jonsdotter, huruledes genom en olyckelig vådeld hon sistlidne juli månad bortmist icke allenast åbyggnaden på hennes åboende kronoskattehemman Björnhult utan ock all den egendom, hon med mycken omsorg och möda uti flere år under äktenskapet med sin avlidne man och sedermera sig förvärvat samt vad de ärft, varför hon anhöll om brandstods ersättning av häradet.

Häradsborna beslöt eftergiva Anna vådelden, dock vilja de ej bevilja henne mer än 83 rd, 16 sk. som ersättning för hus och gårdsreskap och som änkan därmed förklarade sig nöjd, så prövade rätten rättvist ådöma häradsborna utbetala till henne denna summa.

År 1790 den 30 september blev den brandskada besiktigad och värderad, som den 25 sept. timade på fjärdedels hemmanet Stenbacka i Björketorps socken, vilket hemman bebos av tvenne åboer. Några av de grannar, som först kommo till vådelden, tillika med åboerna berätta, att elden först antänt ladugården vid pass klockan 12 på dagen och medelst den starka stormen, som den dagen inföll så hastigt itänt, att både man- och ladugårdshusen inom tvenne timmar voro i aska lagde, men ingen vid efterfrågan kan giva ringaste upplysning, huru elden löskommit. Synemännen företogo först att värdera husen sådane de före brandskada befunnits:

Åboen Måns Börjessons manbyggning uppbyggd för elva år sedan med loft över hela byggnaden bestod av stuga, kammar och kök 20 alnar lång, till en dylik ny byggnads åtgår 10 tolfte timmer, kan huggas och hemköras till 1 rd. 8 sk. tolfte – 11 rd. 32 sk. Upphuggning med 8 knutar samt takredning 9 rd. 8 sk. Till tak åtgår 1500 tegelpannor, kan nöttjas av mellansorten à 5 rd, 40 sk tusendel, med läkten och spik 8 rd.36 sk.

Till raft åtgår 16 tolfte bräder à 12 sk. En mur med stugespis, bakugn och köksspis uppmuras anses till 6 rd. Bräder till trossning, halvdörrar och övriga innanredet åtgår 12 tolfte à 12 sk – 3rd. 2000 spik 2 rd. 24 sk. 8 fenster köpas för 2 rd. 16 sk.

De fyra åborna förklarade sig inte veta, huru elden kommit ut, utan förmena någon gnista i det starka blåsvädet blivit förd på ladutaket, som itänt hela gården men försäkra och erbjuda med ed förta, att skadan icke genom deras förvållande eller eldens vangömmo utkommit.- Nämnden intygade att den 29 martii varit stark storm, vilket häradets invånare medgiva och ej bestrida giva brandstod. Dock som åboerna i Dalagården för få år tillbaka ledo skada genom vådeld och denna timade olycka förmodligen hänt därigenom, att de satt sina hus för nära intill varannan och ladugårdarna invid manhusen, därav de genom eldgnistor svårligen kunna i låga sätta, fördenskill på det vidare eldskada ej må tima och ifall sådant skulle hända en del hus kunna räddas, anhålla häradets invånare, det åboarne i Dalagården påläggas flytta och bygga sina hus ifrån varannan på de ställen, länsman Holmsten vid besiktningen utstakat. Åboen Per Persson har väl åter uppbyggt en stuga men satt den på sitt förre ställe utan att åtlyda länsmannens utstakning, varföre häradsboerna påstå att han må

pådömas flytta den till det ställe, tomtplats för honom är utsedd, i annat fall bestrida de honom brandstod. Snickarelön 5 rd.

Ladugården var uppbyggd för 22 år sedan, fullkommeligen väl underhållen, i gott stånd före branden, täckt med näver och påll. Till nybyggnaden åtgår 12 tolfte timmer, hemkörsel och huggning 11 rd.

Upphuggning av tvenne lador och en loge, fä- och fårhus samt skull under ett tak 6 rd. 32 sk. Till taket åtgår 2 skeppund näver à 2 rd.

Polls huggning och hemkörsel med uppläggning, tilgde i logen, fähuset och stallet med 6 dörrar 2 rd. 24 sk.

Hela grödan med hö och säd var inbärgad och blev i aska lagd. Vid denna bruksdel är $\frac{2}{3}$ dels tunnors utsäde av råg, korn och blandsäd, giver vanligen 4:de kornet i avkastning, värderas således 11 tunnor spannemål à 2 rd tunnan – 22 rd.

På bruksdelen födes vanligen en häst och sju nötkreatur. Anders Bengtssons manhus var gammalt och hade med första tarvat att ombyggas. Den gamla stugan värderades till 6 rd, men förstugan, kammaren med sädesbod och loft över har varit senare tillbyggt och före branden i gott stånd. – För bägge åboerna är uppbränd all deras gårdsredskap bestående av kärror, krokar, sadlar, selar m.m., vilken skada anses till 3 rd för vardera. Manhusen och ladugårdarna böra uppbyggas 50 alnar från varandra.

Skogvaktarna Eckersten

Vid hösttinget 1738 tilltalades nämndemannen Bengt Olofsson i Bråta red bönderna Hans Larsson i Bråta red, Torkel Pärsson på Stora Björboås, Erik Pärsson, Klemet Jönsson och änkan Anna Klementsdotter i Björboås, Bengt Larsson i Rogården samt soldaterna Pär Skytt, Börje Ulf, Lars Björn och Johan Lång med flera ”för det de skola låtit gärdesgårdarne omkring deras planterehaga förfalla, varigenom några hundrade eker skola blivit betne och uti deras växt hindrade och skämde.

Tingsrätten hade vid sista sommartinget på svarandernas begäran beviljat syn på planterehagen och givit skogvaktaren Mårten Ekersten uppdraget att med biträde av nämndemännen Pär Pärsson Hunared, Erik Andersson i Erikstorp, Nils Andersson i Kulla och Sven Larsson i Kinna i samtliga lottägares i gärdesgården kring planterehagen närvaro syna så många unga ekar, som skada tagit, och därom vid detta ting sina edeliga berättelser göra. Pär Pärsson berättade att han och de övriga synemännen funnit gärdesgården alldeles laggill och behållen och i hagen endast 34 ekar vara uti toppen och löven något betne av hjort, hind eller annat djur men icke av någon boskap, varav de icke hindras i växten.-

De anklagade befriades från plikt.

Vid samma Ting anklagades Lars Rangelsson, Oluf Månsson och soldaten Pär Skytt i Björketorp för att de i nästledne vår skola utsatt eld uti allmänningstrakten Ulfåhs, varigenom skogsskada förmodas vara skedd, varföre ock Tingsrätten vid sista tinget beviljat syn samt funnit skäligt att den bör i skogvaktaren Mårten Ekerstens närvaro förrättas av nämndemännen Erik Andersson i Erikstorp och Sven Larsson i Kinna.

De anklagade erkände att de upptänt eld i allmänningstrakten Ulfåhs och den sedan icke utsläckt. De hade gjort detta till mulbetets förbättrande i förleden vår, då varken starkt väder

eller långsam torka skall varit, och en ljungbacke avbränt, men de påstå att där varken skall varit någon skog eller annat, som kunnat itändas, samt att icke någon skogsskada därav kommit, vilket de tillförordnade syningsmännen skogvaktaren Mårten Ekersten och nämndemannen Sven Larsson i Kinna även intyga. I alla fall dömdes de tre svaranderna att i anledning av Byggningsbalkens 15 kap., 3 § böta vardera 20 daler, då de eld upptänt och den sedermera icke utsläckt.

Om Mårten Ekersten får man veta följande å sidan 524 i 1740 års dombok. Det gäller ett mål om flottning av virke:

Tredje vittnet skogvaktaren Mårten Ekersten, 55 år gammal - han var alltså född omkring 1685 - vittnade, att han har varit skogvaktare här i orten i fjorton år man likväl innan den tiden gått med bössan i markerna och har han under samma tid varit vid Bua Backen samt sett Bua Backens egen gårdsgård gått utmed anliden och vägen utom gårdsgården upp över liden på jämna backen, därest den kom till Alingsåsvägen. Frågades vad det är för en väg, han talar om. Svar att det är den som går emellan Ömmern och Nedsjön och mera vet han intet. Frågades om hemmanet den tiden var öde. Svar: ja, annat vet han intet. Frågades, om ängen, över vilken flottevirket föres över sjöarna är inom eller utom ägorna. Svar: Där som flottevirket upptages utav Ömmern, det är inom Bua Backens ägor, och föres det ett litet stycke över Bua Backens ägor tills det kommer till jordåhsvägen, sedan över en lid till det kommer till Alingsåsvägen. Spiror, blockar, bjälkar och timmer flottas av Härrydboer och Göteborgsboer. Mårten Ekersten berättar, att han själv flottat virke över Ömmern till Bua Backen för 28 år sedan.

Vid samma ting uppviste cronoskogvaktaren Mårten Ekersten skinnen efter trenne rävar, dem han förlidet år skjutit dels för hund samt utav dem en rävunge, som blivit skjuten den 6 maj förlidet år. Öronen blevo dessa skinn avskurne och skogvaktaren erhöll intyg om sin rävjakt att uppvisa till sin innevarande års löns åtnjutande.

Till vintertinget 1748 hade vice jägmästaren Lorentz Bergendahl låtit instämma skogvaktaren Mårten Ekersten för efterlåtenhet i tjänsten. Å kärandens vägnar inställde sig hejderidaren Birger Bergendahl samt svaranden i egen person, då Bergendahl uppvisade en förteckning på 36 tolfter timmer, elva blocketrän, 24 tolfter sparrar och 62 tolfter ved, som uti Bollebygds härad huggits men ej av skogvaktaren angivits, utan har vice jägmästaren vid kringresandet uti april månad nästlidet år samma påhittat, och som detta olagliga hygge annars blivit upptäckt, så är skogvaktaren därför ställd under laga rannsaking.

Ekersten förklarade sig härpå sålunda. Att uti februari och martii månader förut var han städse sysselsatt med ekars stämplande och beskrivande med det mera till Kongliga Amiralitetsförnödenhet, ävensom han uti martii månad, då han tänkt förrätta skogsbesiktningen, stupade med sin såg omkull, varigenom det ena benet på honom blev skadat, så att han intet förmådde komma någonstädes utan i det målet lita på andras berättelser om de skedde hyggen, havandes han dock i tanke få göra härom närmare undersökning så snart han kunde komma sig något före.

Nämnden intygade att de hava sig bekant, det skogvaktaren på den anförde tiden varit sysselsatt och bräcklig, och hejderidaren kunde ej bestrida, vad skogvaktaren till sin oskuld visande anförde.

Vid tingen i mars 1748 uppvistes för Tingsrätten högvälborne herr generalmajorens och landshövdingens resolution å överstelöjtnantens och överjägmästaren välborne herr Thurs Leijonstolpes memorial bägge daterade den 16 sept. 1747, som för allmogen upplästes, igenom vilken resolution skogvaktaren Mårten Eckersten blivit tillåtet att bruka till hjälp och understöd uti skogvaktaresysslans förvaltande sin son Nils Eckersten, dock att fadren kommer allena att vara ansvarig för sysslan och sonens förrättningar därutinnan, varföre varder detta däröver uppå begäran till behörigt tingsbevis meddelt.

Vid samma ting uppviste för Tingsrätten skogvaktaren Mårten Eckersten skinn efter fyra gamla rävar, dem han efter skrifteligt intygande nästlidet år själv dödat. Öronen blevo dessa skinn avskurne och lämnas detta däröver till behörigt tingsbevis, på det han må komma till sin innevarande års löns åtnjutande.

Vid hösttinget 1749 hade länsman Holmsten instämt nämndemannen välförståndige Swen Larsson i Kinna för att han överfallit nämndemannen Erik Andersson i Erikstorp med slagsmål och okvädinsord samt vid samma tillfälle utbrustit i eder och svordom.

Som vittnen i målet åberopades skogvaktarna Mårten och Nils Eckerstenar med flera.

Svaranden anförde och gjorde om förloppet av saken en sådan berättelse, att vid det tillfället han uppå skogvaktaren Mårten Eckerstens begäran skulle följa med till skogen att utsyna några efter högvederbörlig resolution för socknens invånare beviljade svedjeland, kyrkoherden ärevärdige och höglärde herr Samuel Ekman till utsyning erhållande även var med, kom nämnde mannen Erik Andersson honom och dem androm till mötes och upphov sig till syneman, fast han därom varken varit anmodad eller det var i hans s.k. **lägdodel**.- (ägodel)

Första vittnet skogvaktaren Mårten Eckersten, 63 år gammal berättade, att han efter högvederbörlig resolution och ordres om svedjelands utstämplande nästlidne vår gått till skogen tillsammans med nämndemannen Sven Larsson och kyrkoherde Ekman, då Erik Andersson ditkommit, men då skogstrakten i fråga ej hörde till Eriks lägd eller district, råkade de båda nämndemännen i ordväxling och träta, då Sven Larsson sagt till Erik Andersson: ”Du kröplinge skalt driva mig som en racka vart du vilt.” Han hade ock sett, att Sven höll Erik i håret o.s.v.-

Andra vittnet skogvaktaren Nils Eckersten, 23 år, inkom och gjorde med sin faders lika lydande utsaga med tillägg, att Sven sagt till Erik: ”Vart skall du löpa? Löp åt hälfwete!” Varpå Erik svarat: ”Gud bevare både dig och mig därifrån!” stigandes Sven därpå upp, fattade med händerna i håret på Erik och tryckte honom ned, fick honom omkull och spjärnade honom på benen en gång med yttrande: ”Diefwulen skall fara uti dig, din kröpplinge, nu skall du få tillfyllest” o.s.v.

Mer behöver vi inte veta av det de båda skogvaktarna Eckersten visste berätta om slagsmålet mellan de båda nämndemännen.

Vid sommartinget 1750 uppviste skogvaktaren Mårten Eckersten till innevarande års löns åtnjutande skinn efter fyra gamla rävar, vilka han enligt attest skjutit dels för hund, dels på luder.

Äntligen säger protokollet för vintertinget 1753: Sedan skogvaktaren här i häradet Mårten Eckersten tagit avsked, uppviste dess son Nils Eckersten en av K.B. här i länet undfången fullmakt under den 2 januari 1753 att vara skogvaktare i den förras ställe, vilken fullmakt för allmogen ljudeligen upplästes.

Vid hösttinget 1758 uppviste kronoskogvaktaren Nils Eckersten för Tingsrätten skinn av fem gamla och en ung räv, som han utom skallgång dödat.

Vid hösttinget 1770 fordrade Jacob Mårtensson i Ödenäs å sin avlidne broder Nils Eckersteins barns vägnar av Oluf Olufsson den äldre i Fläskjum 18 daler smt med ränta ifrån midsommaren 1759.- Länsman Holmsten vittnade att efter Eckerstens död blev han anmodad att av svaranden infordra 18 daler smt efter skuldsedel, men svaranden ville allenast erkänna 8 daler under förgivande att 10 daler voro betalte.

Kyrkor och kyrkklockor

Kyrkan, de skulle bygga den ute på Kyrkhult först, men hon fick inte vara i fred, berättade 1945 Lina Johansson, född 1866. Då spände de två tvillingoxar för en släpa och där de stannade, byggde de kyrkan, och där fick den vara i fred. Det var den kyrkan, som vi hade före den nya, som är åtti år gammal. (5016, s. 14).

Helmer Olsson träffade 1933 Emil Johansson i Vika, född 1865, och fick av honom denna uppgift: då de byggde Björketorps kyrka, så revs det ner om natten, som de byggde om dan. Då blev de lärda att de skulle lägga på (uppföda) ett par tvillingkalvar och fö dem med mjölk i tre år. Sen spände de kalvarna för en släde med en sten på och där de stannade, blev kyrkan byggd (3184, s. 31).

Något intressant beträffande kyrkklockorna i Björketorp vet de gamla inte att berätta, men om en klocka i Bollebygd berättade Emil i Vika som följer:

Då de skulle gjuta klockan i Bollebygd, så var mästaren borta och gesällen fick vänta, men då mästaren inte infann sig ändå, göt gesällen klockan på eget bevåg. Han lade silver i gjutmassan så att klangen blev starkare än i andra klockor, och då mästaren var på Kallebäcks gårde vid Almedal, kunde han höra, att gesällen provade ljudet i klockan. Då han kom fram, satte han en blynagel i klockan, så att klangen blev mindre stark. Då de göt kyrkklockor, skulle de sprida ut en bra lögn, klockelögn, så lyckades arbetet bättre (3184, s. 32).

Ungefär enehanda förhållanden omvittnade 1946 Karl Persson, född 1864 och i sin krafts dagar boende i Mossen, Björketorp: Det var i Bollebygd. Mästaren skulle gjuta en kyrkklocka och gesällen var där och lagade till och väntade på mästaren. Men när denne inte kom, gjutte gesällen klockan färdig och sen blev den upphängd i tornet. När mästaren kommit till Kallebäcks gårde vid Skårs kulle en halv mil från Göteborg, fick han höra klangen av klockan. ”Nu har jag inte där att göra, för nu är klockan färdig”, sa han, men han reste dit likaväl och borrhade och satte en blytamp i klockan för att hon inte skulle höras så långt. Hon hade ju hörts fyra och en halv mil förut (5109, s. 13).

Varken Emil i Vika eller Karl Persson kände till den annars så ofta berättade avslutningen på denna sägen, nämligen att mästare slog ihjäl gesällen.

Kyrkans pengar

Vid iråkad penningförlägenhet kunde inte Björketorps invånare för 200 år sedan få hjälp av varken bank eller pantbank, men kyrkan fungerade som penninginstitut. Av dess kassa kunde man mot pant eller borgen få ett lån.

Vi st. 1719 kände ryttmästaren Gustaf Otto Billberg (född i Uppsala 1684, premiärryttm. vid Västgörs kavalleri 1712, avskedad 1716, död 1743, gift med en dotter till häradshövdingen Johan v. Hoffdahl) till Björketorps kyrkas sexmän för att de av honom mottagit en ljuskrona av malm i betalning för de 50 daler smt, som salig häradshövdingen Hoffdahl till kyrkan testamenterat och sedermera uppfört bemälda ljuskrona allenast för 24 daler smt och emot avtal fordra resten.

Till ansvar inställde sig kyrkans sexmän Lars Månsson i Bugärdet, Lars Gunnarsson i Berg, Torsten Bengtsson i Lilla Rävlanda, Anders Larsson i Backa, Måns Tokesson i Stenbacka och Jöns Eriksson i Rävlanda, som i så måtto blevo härom med herr ryttmästaren förente, att kyrkan behåller den omtvistade ljuskronan för sitt av herr häradshövdingen undfångna testamente av 50 daler smt.-

Överjägmästaren välb. herr Carl Lambert Jernschöld lät till tingsrätten ingiva en skrift, som upplästes tillika med en besannad avskrift av ett ifrån ryttmästaren välb. herr Gustaf Otto Billberg till kyrkoherden i Bollebygd Georg Montin avlåtet brev av Forssa den 4 oct. 1733, däruti bemälte herr ryttmästare till låns av Björketorps kyrka 20 daler smt emot fullkomlig silverpant eller obligation, berättandes herr överjägmästaren vidlyftigt uti skrift att han lämnat sin silverpant till kyrkan och emottagit av herr ryttmästaren en kopparkittel, men för det dragit ut på tiden för honom har han återtagit sin silverpant och i det stället satt den pantsatte kittel i kyrkan med begäran att den, som nu till tingsplatsen är framförd, måtte bliva värderad och uppbuden till medberörde 20 daler med ålöpande interesse (ränta).

Till ht. 1738 hade ryttmästaren G.O. Billberg låtit instämma överjägmästaren C.L. Jernschöld att vara honom ansvarig för en hos överjgm. inlagd kopparkittel. Ömsom kände herr Jernschöld till ryttm. Billberg för att han tvenne gånger utverkat stämning till överjägm. att svara honom vid tinget för någon dess pant i Björketorps kyrka, med vilken herr överjägm. olagligen skall hava umgått och vilka stämningar han likväl aldrig lagligen låtit kungöra.-

Jon Jonsson på Habäck vittnade att efter mickelsmässotiden i år räk

(konstig fortsättning, en sida verkar saknas)

18 öre för ett ok, som herr ryttm. köpt utav honom.

Pehr Bengtsson vittnade, att för 6 år sedan ifrån nästkommande mickelsmässotid har herr ryttmästaren Billberg kommit till Rävlanda till vittnet, som då var sexman, och hade ryttmästaren kyrkoherdens nyckel till kyrkokistan med sig samt sade att han där skulle hava 20 daler smt. till låns på en silverbägare, den herr ryttmäst. hade med sig och vilken låg uti hans pajeråck. Herr rytt. hade då begärt att vittnet, som hade den andra nyckeln till kyrkokistan, skulle leverera honom dessa penningar, men vittnet har svarat, att han det icke gjorde med mindre att ryttm. kunde skaffa antingen kyrkoherden eller ö.jägmästen Jernschöld dit.- Därefter kom herr Jernschöld neder till Stommen och då levererades de 20 daler ut ur kyrkokistan, dem herr överj. mottog och blev silverbägaren i kyrkokistan insatt.

Protokollet för ht. 1752 talar om, hurusom, sedan Jöns Svensson i Rävlanda till tinget låtit instämma klockaren Anders Bengtsson i Rogården att återbekomma 10 daler smt, som den senare av den förre skall mottagit att leverera till Björketorps kyrka för ett därutur undfånget penninglån, vartill svaranden enständigt nekat, dock som vittnena Bengt Torstensson i Larsagården och soldatänkan Elisabet Bengtsdotter i Bråta red edeligen intygat, den förre att kändan till den ändan lånt 10 daler av Anders Gustafsson i Hunared att därmed

betala detta lån.- Därefter hade en söndagsmorgon Anders Bengtsson varit inne på Stommen hos Jöns Svensson, då de haft penningar på bordet sins emellan, vilka efter hustru Marta Andersdotters berättelse för vittnet skolat varit desamma som Anders Bengtsson emottagit för det undfånga lånet. Han hade begärt att någon av husfolket ville dem förvara, medan han vore i kyrkan, vilket nogsamnt giver till känna att han dem uti sitt förvar tagit. Då han ändå nekar att ha mottagit dessa pengar, pålägges han att vid nästa ting med ed sig ledig göra från beskyllningen att ha behållit de omstämda 10 daler.

Ur st:s för 1799 dombok hämtas följande; Såsom kyrkovärd uti Björketorps socken hade Anders Thoresson i Buarås instämt änkeprostinnan Montin och förmyndaren för avlidne prosten Montins omyndiga barn välb. herr. A.W. Silfwehielm på Forssa för 16 rd. 32 sk. skuld enligt en så lydande förskrivning:

Av Björketorps kyrka har undertecknad till låns bekommit 100 daler smt, vilka penningar jag vid anfordran eller görligaste första betalar, havandes därför hittills betalt den vanlige bibelprocenten. Björketorps Stom den 25 mai 1778. Carl Magnus Montin.

Svarandena erkänna väl skulden, men som käranden oaktat därom underrättad icke vid bouppteckningen efter avlidne prosten Montin anmält sin fordrans ständighet och belopp, så bestrides all räntebetalning och rättegångsersättning.

Käranden påstod endast att bekomma de erkända 16 rd.32sk. (eller 100 daler smt) samt eftergiver räntan m.m.

Dom: Ålägges svarande att inom en månad de 16 rd.16 sk. till käranden utbetala.

Domboken för ht 1879 berättar: Anders Thoresson i Buerås hade utverkat stämning å Sven Svensson i Kåhult under påstående om utbekommande av 83 rd. 16 sk. rgs, vilka medel Björketorps kyrka av svaranden äger att fordra, och inställde sig vid upprop av målet käranden personligen samt svaranden genom ombud nämndemannen Anders Olofsson i Skogsgårde, vilken å sin huvudmans vägnar erkände skulden, i anseende var till H.R. ålade svaranden att det fordrade beloppet genast utgiva till undvikande av utmätnings påföljd.

Wärred

Tre gårdar i Wärred upptar i 1547 års jb. Stavningen var då Weröd. I jb 1573 stavas namnet Werid.

Vid ht 1761 anhöll Stephan Andersson om laga fasta å fjärdedels kronoskattehemmanet Wärred Öfregården, som dess föräldrar Anders Torstensson och Kirstin Eriksdotter uti salubrev under den 26 augusti 1759 på honom överdragit med villkor att han förnöjer sine tvenne syskon med 20 daler till vardera och uti föräldrarnas tilltagande ålderdom tillbörligen sköter och försörjer samt vid deras dödeliga avgång till graven hederligen beledsaga låter.

Vid st. 1788 framkom för rätten bonden Olof Eriksson i Wärred och anhöll om laga fasta och sköte å ¼ dels mantal kronoskattehemmanet Wärred Övregården, vilket han sig tillhandlat av sin fader Erik Jönsson och faster Anna Jönsdotter för 50 rd specie, som skall delas emellan säljarens trenne barn och broderbarn lika mycket till vardera, varjämte säljaren sig förbehållit att Olof Eriksson lämnar dem försörjning och skötsel till dödedag, och därest de ej framdeles skulle finna sig vid att leva i hans bröd, bliver han skyldig lämna dem undantag av gården till tvenne kors försörjning och åker till tre skäppors utsäde.

Ur bouppteckningen av den 28 jan. 1800 efter avlidna hustrun Sigri Stefansdotter i Wäre Öfwegården meddelas följande.:

¼ del kr.sk. Wäre Ög. 66 rd. 32 sk. Silver: En förgylld bägare 1 rd, en tumlare 32 sk., 2 st. särkespännen 16 sk, en fästningering 8 sk. Teen; Sju tallrikar 25 sk, en bägare 6 sk, tre ljusstakar 17 sk. Koppar: En orimmad kittel 16 marker – 4 rd, en rimmad dito 10 mkr. 1 rd. 32 sk, en dito 1 rd, en kruka 1 rd, en tappeskål 40 sk, en drickeskål 32 sk, 1 gammal påtta 2 sk.

Gårdsredskap: en järnskodd kärra, en dito sämre, en sandkärra, en krok med bill, en harv, ett oxok med tillbehör, 2 grepar, 4 rivor, 1 slipesten, 2 käftor och en bråta.

Kreatur: 1 st. svart späti (spättig) ox 12 rd, en rögiälmi (rödhjälmgig) dito 10 rd, en rödblekit ko 6, en rörögig (rödryggig) dito 5, en röspäti do 4, en svartspäti qwiga 4 rd, en svarhielmi kalf 1 rd, 8 får 4 rd, ett litet svin 24 sk.

Utsäde: En tunna råg 5 rd, 6 skäppor korn 6 rd, 2 do blandsäd 2, 1 do hafre 24 sk, 1 do linfrö.

Summa tillgångar 217 rd. 34 sk. Skulder 79rd, 36 sk.

I bouppteckningen efter avlidna hustrun Elin Assarsdotter av den 27 jan.

1800 finner man upptagen 1/3 i en brännvinspanna samt följande kreatur: En rödstjernig ox 10rd, en svartstjernig ox 7, en rödhjälmgig ko 4, en rödstjernig kviga 4, en svartstjernig tjur 3 rd 16 sk samt 9 får 4,24.-

Summa tillgångar 104 rd 32 sk. Skulderna stannade vid 5 rd. 32 sk-, därav likstol till kyrkoherden upptogs till 1 rd., d.v.s. värdet av två får.

I ett vid ht 1815 föredraget köpebrev läses: Jag Elin Bengtsdotter försäljer härmed ¼ dels mantal kr.sk.hemmanet Wäred Nedregården till min kära dotter Sara Nilsdotter och dess tilltänkte fästeman Nils Assarsson för en överenskommen köpesumma stor 200 rd. banco, köparens lott däri inberäknad, jämte följande villkor:

Jag Elin Bengtsdotter skall hava min försörjning på hemmanet hos köparen till min dödedag och när Herren behagar mig hädankalla till graven beledsagad, varemot jag förbinder mig att så gott jag förmår förrätta köparens arbete.

Mina tvenne svaga döttrar Britta och Ingebor Nilsdöttrar skola även hava sin försörjning hos köparne på hemmanet och ömt vårdas, skötas och försörjas med kläder och föda till dödedagar och sedan till graven beledsagas, varemot deras andel i köpesumman tillfalla köparen.-

Vid ht 1817 företogs ”instämde målet emellan Gustaf Torstensson i Wäred Öfvergården kärande samt Måns Olofsson i Elmås svarande angående den förres påstående om ersättning för den skada, svarandens svin tillfogat kärande på dess rågsvedja.”

Bouppteckning förrättades den 27 mars 1817 efter avlidna hustrun Elin Eriksdotter i Wäred Lillegården som efter sig lämnat änkemannen Olof Svensson och fem omyndiga barn, Anders 16 år, Sven 4 år, Brita 19 år, Johanna 16 år och Elin 7 år, till vilkas rätts bevakande föreslås den dödas broder Anders Eriksson i Räflanda Västergården och Petter Olofsson i Habäck.

Tillgångar bl.a.: 1/8 mtl krsk Wäred Lillegården 150 rd. Silver: 1 förgylld bägare 24 lo (ett lod – 13,16 gram) 12 rd banco, en dito mindre 1 rd, en oförgylld dito 24 sk, en kalk dito 1,16, en tomlared 16 sk., ett linygsspänne 4 sk.

Tenn: 10 tallrikar 2 rd, 2 sk, ett fat 30 sk., ett dito 16 sk, två ljusstakar 25 sk, 3 dito 15 sk, ett stop 40 sk, 1/2 stop 24 sk, en skål 20 sk.

Koppar: en orimmad kittel 1 lisp. 12 skp. – 5 rd, en dito skålpund 3 rd. 24 sk, en dito 18 skp 4 rd, 24 sk en dito rimmad 1 lisp (8,5 kilo) 3,16, 1 dito 13 skp. 2 rd, 8 sk., 1 större kruka 1 rd. 8 sk, 1 do mindre 41 sk, en dito 20 sk, en tappeskål 1 rd, 2 trattar 32 sk, 2 påttor 8 sk, en brännevinspanna med hatt, pipor och tunna 8 rd.

Järn: 1 gryta 1 rd, en dito 14 sk, 3 huggyxor 1 rd, 4 täljyxor 1 rd 6 sk., 7 gamla liar, 5 skäror.

4 gamla spinnrockar 38 sk, en do ny 1 rd, en gammal wäf 16 sk, ett stort skåp 3 rd, ett lite skåp 32 sk, ett hängeskåp 26 sk, ett fällebord 32 sk, ett målat dito 24 sk, 4 styrestolar 24 sk., ett väggur med fodral 3 rd, ett silverfickur 7 rd.

En ridsadel 1 rd. 13 lertallrikar 9 sk, 14 trätallrikar 4 sk, 68 horn matskedar 1 rd, 12 sk.

En skodd färdeskärta 4 rd 32 sk, en oskodd axel dito 2 rd. 8sk., två gårdskärror å hjul 1 rd. 8 sk, en skufkärta 5 sk, en oskodd oxesläde 4 sk, en gammal släde 1 sk.

En fjäderbolster 7 rd, en dito 7, en dito 7, en dito väger 1 lisp. och 16 skålp (omkr 16 kilo) 6 rd, en dito puta 6 skp. 1,16, 1 do 1,16, en do 1,12, 2 dynor med var 6 rd, två hyender å sätesvar 16 sk, 7 dito 16 sk, ett dito 6 sk, tre lika hårtäcken 1,24, 1 hårtäcke 30 sk, tre dito utsydda lika 1,16 två dito 1,24, ett tryckt skåpekläde 12 sk., två randiga do 1,16, två rödgröna dito lika 2 rd, tre bordtäcken do 3 rd, tre läruftslakan, 5 blagarns dito, tre dito 3 rd, 2 rd, 2 dito 24 sk, ett dito 26 sk, en bordduk av dräll med flätning 26 sk, 5 blagarns dito, två utsydda lärufts handdukar med knepling 20 sk.

En brun häst upptogs till 8 rd, en svartspättig oxe till 13 rd, en dito till 11 rd. 10 sk, en ko till i en ”röragit” dito 9, en røjelmig dito 6, 1 rö qwigkalf 1 år 2,24, 10 gamla får 6 rd. 33 sk, 2 svin 6 rd.

Summa tillgångar 468 rd. 24 sk. inga skulder.

Andreas Ericsson i Wärred Nedregården hade till vt 1828 instämt sin svåger Anders Olofsson i Buerås i anledning av en sådan ansökan: Ödmjukeligen anhåller jag som ägare till 1/6 del av Wärred Nedregården att till nästa vt få kallad och stämd min svåger A.O. att till mig emot lösen avträda sin 1/12 i mantal uti Wärred Nedreg., emedan varken han eller jag på så små hemmansdelar kunna vara besutna, i synnerhet som hemmanet är av så inskränkt och mager natur att icke någon sådan hemmansklyvning möjligen kan äge rum till ägarnas bestånd i framtiden. Svaranden bestred käromålet under förmälan att han med dess uti ifrågavarande hemman ägande 1/12 vore väl belåten och ingalunda ville därför taga lösen, varemot han föreviste ett av Anders Andersson och Brita Ericsdotter den 28 oct. 1816 utfärdat köpebrev till svaranden Anders Olofsson samt dess systrar Maria och Anna Olofsdöttrar å ¼ mtl. frälse Wärred Nedreg., vilket de mot 522 rd, 16 sk. banco inköpt samt anmälte att han, som är gift med Anna Odtr och inlöst sin svägerska Maria Olofsdotters lott, därigenom han blivit ägare av 1/6 av hemmanet, ändock saknade bärgning, såframt lösningsrätt till svarandens innehavande 1/12 del icke beviljades, vartill så mycket mer skäl vore som denne omöjiligen kunde å denna ringa hemmansdel vara besuten, fastän han, som för närvarande ägde en annan del uti närbelägna hemmanet Buerås, önskade för sin bekvämlighet bibehålla 1/12 te delen i Wärred, ingivande följande bevis:

Vi undertecknade hemmansägare och grannar till Wäred Nedregården få härigenom på begäran av Andreas Eriksson därstädes avgiva det sannfärdiga intygande, att A.O. i Buarås, som äger 1/12 s mantal av Wäred Nedregden, alldeles icke kan vara besuten på denna ringa hemmansdel, då han icke kan därå vinterföda mer än en ko och trenne får, vilka senare likväl tarva särskilt lövfoder, som icke tillräckligt finns på hemmanet utan måste från andra ställen köpas. Utsädet är ungefärligen till en tunna vårsäde samt något potäter. Wäred den 16 oct. 1827. Erik Bengtsson, Nils Assarsson i Wäred Nedregården.

Efter vars uppläsande svaranden väl medgav att han även brukade hemman i Buarås, men anmärkte att som detta vore dess hustrus enskilda egendom, ansåg svar. för sin bärgning på ålderdomen nödigt att äga tillgång på hemmansdelen i Wäred, emedan han, om hustrun före honom avlede vill då arvingarne tillkomme hennes fastighet, saknade all tillflykt. Bestridande dessutom kändens behov av omstämde hemmanslotten, varföre denne anhöll om vittnesmål av närvarande Anders Andersson i Öfregården och Anders Jonsson i Lillegården, vilka berättade, att kändens å dess innehavande 1/6 del i Wäred Nedregården sistlidet år icke kunde framföda en oxe och tvenne kor utan måst därför köpa grödan på ett soldattorp, motsvarande föda för en ko, samt att hemmanet efter vittnenas övertygelse är ganska svagt och alldeles otillräckligt till försörjning för en åbo med hustru och barn.

Domstolen prövade rättvist ett med tillämpning av Kongl. förordn. den 30 juni 1747 förklara, det han klyvning av ifrågavarande $\frac{1}{4}$ mtl. Wäred Nedregd. av H.R. icke bifallas, utan skall svaranden Anders Olofsson, såsom innehavande lotten, för densamma taga lösen, vars belopp av H.R. bestämmes till tredjedelen av den köpeskilling om 522 rd. 10 sk. bco, han jämte dess systrar för hela $\frac{1}{4}$ mantalet utbetalt.

I domboken för st. 1840, läses i § 27: Jag Nils Assarsson gör härmed veterligt, det jag av fri vilja samt moget betänkande samt med mina omyndiga barns förmyndares goda råd och samtycke upplåter och försäljer $\frac{1}{4}$ mtl. kr.sk. Wäred Nedregd. till min kära dotter Kjerstin Nilsdotter och dess tilltänkte fästeman Anders Andersson i Stockabäck för en överenskommen och till fullo betalt köpesumma stor 200 rd banko, som köparen till mina båda yngre barn skall avlämna jämte nedanskrivne villkor:

Jag Nils Assarsson skall hava min försörjning på hemmanet hos köparen till min dödedag och när Herren behagar mig hädankalla till graven beledsaga, varemot jag förbinder mig att så gott jag förmår köparens arbete förrätta.

Min gamla svärmoder Elin Bengtsdotter samt min svägerska Britta Nilsdotter skola även hava sin försörjning hos köparen på hemmanet och ömt behandlas, skötas och förses med kläder och föda till sin dödsdag och sedan till graven beledsagas, dock skola de vad de kan förmå köparens arbete förrätta.

Mina bägge yngre barn Anders Nilsson och dottren Elin Nilsdotter skola om dem så behagar hava kläder och föda av köparen på hemmanet, tills de vardera bliva 15 år, dock skola de efter vad de förmå förrätta köparens arbete.

Äntligen anföres ur domboken för vt 1842 följande: Vi undertecknade förmyndare för avlidne Carl Svenssons i Wäred Nedregården omyndige barn göra härmed veterligt, det vi med sunt förnuft och välberätt mod upplåta och härmed försälja våre myndlingars ärvda fastighetsandelar $\frac{7}{72}$ dels mantal i frälsehm Wäred Nedregd till våre myndlingars kära moder Anna Olofsdotter och dess man, våra nämnda myndlingars stjuvfader Erik Andersson

för en oss emellan överenskommen och till fullo betald och kvitterad köpesumma stor 450 rd riksgäldssedlar och följande villkors uppfyllande:

1. Skall köparen vara förbunden att med all faderlig och moderlig omvårdnad på ett anständigt sätt uppfostra dessa våra myndlingar Anna Christina och Johanna med kläder och föda samt lära dem väl att läsa, och skola de på hemmanet åtnjuta alla dessa fördelar tills den yngsta hunnit uppleva sina fyllda 16 år eller tills de läsit sig fram till Herrans Heliga Nattvard och sig själva kunna försörja.

2. Får hemmanet tillträdas nästa fardag sådant det befinnes.

Werred den 11 jan. 1842 Johannes Gustafsson i Werred Öfregd. Sven Bengtsson I Stockabäck, förmyndare.

År 1843, den 7 dec., såldes $\frac{1}{4}$ mtl kr.sk.hmt Wärrred Öfregården av Eric Andersson till Anders Jonsson och hans hustru Johanna Olofsdotter.

Biörnhult

Gården upptas i jordebok första gången 1632.

Vid ht 1683 beviljades i kraft av skogordningen Hans Ingemarsson i Biörnhult till mulebetets rensning och uppodlande svedja till en skäppa säd uti Fågleåsen på Björketorps skog, så vida det kan ske utan skada, som av nämndemannen Bengt i Backa och skogvaktaren honom skall utsynas. I lika måtto beviljades honom en torr ek till fähusbyggnad på berörde cronohemman.

Jon Olofsson i Biörnhult hade till vt 1748 stämt Lars Nilsson i Gräsryd angående en gärdesgårds nederbrytande och ömsom den senare den förre för ohemul beskyllning.-

Joel Olofsson i Biörnhult blev till vt 1756 instämd av änkan Anna Hansdotter i Dalagården angående skuldfordran, Annas fullmäktig nämndemannen Nils Andersson i Bråta red påstod att Joel av Anna till låns bekommit 2 daler smt men dem ej velat sig avbörda: Svaranden nekar väl icke sig hava dessa 2 dal. av käranden lånt men beklagar det han för sitt fattiga tillstånd ej kunnat dem betala. Joel dömdes att inom en månad betala de 2 daler samt betala rättegångskostnaderna med lika mycket.

Vi läser i domboken för hösttinget 1756:

Av rannsakingen med de där förhopne omständigheter har tingsrätten uppmärksamt utrönt, att $\frac{1}{8}$ kronoskattehemmanet Biörnhult som ärfdelig tillfallit Jon Olofssons omyndiga barn med förra giftet hotas med ödesmål i anseende till Jon Olofssons oförsvarlige hävd, varom den av kronolänsmannen välaktad Sven Homsten hållne syn under den 13 innevarande vittnar, som utsätter 222 dalers vite till hemmanets upprättande, och alldenstund Jon Olofsson begivit sig till avflyttning utan åtnjutande av laga fardag, har tingsrätten medgått till skärskådande förekomma fardagsrättigheten.- Rätten prövar skäligt efter Jon Olofssons eget påstående förklara honom skyldig att nästa fardag avträda $\frac{1}{8}$ kr.sk.hmt Biörnhult till sina omyndiga barns förmyndare Anders Ingelsson i Burås, Olof Månsson i Björketorp, Anders Assarsson på Stommen och Anders Månsson i Wiared, då även de omyndigas innehavande lösa ägendom till 12 daler smts värde utlämnas av Jon Olofsson utbetalas.

Det begärda undantag av Biörnhult såsom understöd för Jon Olofsson på sin ålderdom, kan emot förmyndarnas samtycke av tingsrätten ej tilläggas, varandes förmyndarna skyldiga med anledning av 22 och 23 kap. Ärvdabalken att vårda, sköta och förkovra de omyndigas

ägendom, och för sin förvaltning redo visa, varigenom de betagas frihet att något avsöndra ifrån de omyndigas fasta ägendom, som därtill lagligen hör.

Till vintertinget 1759 hade länsman Sven Holmsten instämt Jon Olofsson i Björnhult och hans hustru Karin Eriksdotter för att de skilt sig från varandra till säng och säte av hat och illvilja, varföre påstås att svaranderna efter 14 kap. 2§ Giftermålsbalken må med böter anses.

Jon Olofsson förklarar att han icke skilt sig ifrån sin hustru utan hava de blivit utdrivna från hemmanet, då hustrun måst flytta till torpet Grandal, varest han understundom går till henne, vilket senare hustru Karin vidgår, med utlåtande att dess man flere gånger henne slagit samt icke vill bidra något till barnens underhåll, utan måste hon föda dem.

Rätten förelade Jon Olofsson 10 dalers vite att genast med sin hustru sammanflytta och åtvarnas att i äkta kärlek och förtrolighet med henne umgås, sig om henne och barnen vårda låta samt söka föda och uppehålla, så kärt honom vara må undvika den näpst lag stadgar.

Måns Nilsson ansökning om en husbehovs sågkvarns anläggande uti en bäck, som löper tätt förbi hemmanets ägor, har K.B. behagat sig utlåta, att sådant borde ankomma på häradsrättens närmare undersökning, heter det i domboken för vintertinget 1770. Till fullgörande varav domhavanden låtit kungöra härom närmaste grannar och sågkvarnsägare att häröver höras, då vid målet företagande denna kvarnbyggnad bestriddes av löjtnanten välb. herr Jaen Abraham Silfwerhielm och Dalegårdens sågqvarns ägare med påstående att i socknen finnas överflödige skattlagde och till husbehov inrättade sågkvarnar, varest sökanden med bekvämlighet kan få skära så många stockar, som till hemmanets byggnad kunna tarvas.

Häremot androg sökanden, att hans hemman är beläget inne i skogen och på alla sidor omgivet med berg, så att han aldrig kan komma till eller ifrån gården med något lass bräder, utan då sjöarna äro tillfrusne, därtill med har han till sin kännbara skada försökt den olägenhet att föra sina sågblockar till främmande sågar, varest de i flere år legat oskurne och till förruttnelse.

Vid efterfrågan om detta hemmans och skogens beskaffenhet erhöles den underrättelse, att i förra delen medgavs sökandens berättelse och i den senare ett uti hemmanets beteshage är tillräckligt behov av skog, varvid kronoskytten Anders Stålberg erinrade, att den gränsade till kronans allmänning, varav någon intäkt skett, som sedermera blivit rättat.-

Rätten fann för sin del inga sådana skäl vara anförda, som kunna hindra sökanden ifrån en liten husbehovs sågkvarns anläggande uti en bäck på kronoallmänningen intill hemmanets enskilte ägor, när medgivet är, att på hemmanets enskilte ägor finnes skog och han ej utan svårighet kan komma till andra sågar, utan tillstyrker denna sågkvarns byggnad endast till husbehov, men förbjuda vid förlust av sågskärarerättigheten allt avsalu och främmande sågskärning.

I ett köpebrev vid vt. 1819 läses om ”Björnhult 1/8 mtl kr sk., som vi till vår käre son Måns Nilsson för en köpsumma 100 rd. banco. försälja, vilken summa skall betalas till våra barn och delas dem emellan efter lag och arvsrätt, när de fyllt sina myndiga år och självviljande vilja avflytta bort, då de av köparen betalas utan ränta.” köparna betinga sig full försörjning i köparnas bröd, men skulle vi emot all förmodan så av köparna behandlas, att vi ej kan förbliva i dess bröd, så skola vi hava till vår försörjning undantag av hemmanet bestående av lyckan nordan om manhusen både åker och äng samt dessutom potatesland att lägga en tunna potater på samt tillräckligt husrum och vedbrand.

3. Köparen skall uppfostra och försörja våra små barn med kläder och föda samt lära dem läsa och förmera dem i deras kristendom och skola de äga rättighet förbliva i kärandens bröd till dess de bliva försörjde eller själva villigt flytta utur boet, dock med det villkor att troget förrätta köparens arbete utan lön.

4. Såvida våra barn förbliva i köparens tjänst och där uppföra sig troget till dess de bliva försörjde, så skall köparen bestå dem vid deras utflyttning, döttrarna med bröllop efter ortens bruk och sönera flyttöl eller spåröl kallat.

Björnhult den 2 jan. 1819. Nils Månsson, Elin Persdotter.

Bråtared

I 1547 års jordebok finner man två gårdar i Brötteröd. År 1605 stavas namnet Bråtared.

År 1681 anklagades Måns i Bråtared för trenne ekars förbrännande, men såsom han invände att hans granne Börge i Räflanda, som nu är genom döden avgången, haver förr bött för samma ekar och befinnas de varit helt döde och Bengt på Högen såsom nämndeman berättade, att Måns är en fattig karl och att elden utan hans tillskyndelse och vilja utkommit, ty förskontes han med plikt.

Vid vt. 1762 framträdde för rätten löjtnanten välborne herr Wilhelm Jernskiöld och anhölt om laga fasta å frälsehemmanet Lilla Bråtared, halvt förmedlat till en fjärding, som generallöjtnanten, landshövdingen, överkommendanten m.m. baron Johan Friedrich von Kaulbach å sin sons kapitenen baron Lars Friedrich von Kaulbachs vägnar emot 1100 daler silvermynts köpeskilling sig tillhandlat, varpå upptas salubrev under den 25 april 1760, som upplästes.

I en till tingsrätten ställd skrift klagade år 1767 löjtnanten välb. **hr.** Wilhelm Jernskiöld för sitt frälsehemman Lilla Bråtared däröver, att grannarna i samma gärdeslag, sedan de hastat sig med ägornas avbärgande och innan åboarna i Lilla Bråtared därmed hunnit lika långt, genast insläppa sina kreatur i samfälta gårdet, först på egna ängetegar i bete och sedan handlöst inpå Lilla Bråtareds sist avbärgade ängar, varigenom betet minskas och icke för alla delägarna i gårdet göres lika nyttigt, besvärandes sig herr löjtnant Jernskiöld utom dess över det olaga vägar och gångstigar tagas och nyttjas över förberörde dess frälsehemmans ägor, varutinnan allt laga rättelse sökes och att till den ändan vitesförbud däremot varder utsatt.

Denna ansökning har tingsrätten skärskådat och skäligt aktar i så måtto bifalla, som i anseende till det förra den av delägarna uti samfälta gårdet med Lilla Bråtared, som utan att iakttaga vad lagen uti 5 kap. 6 § B.B. föreskriver, uti samma gärde insläpper sina kreatur i bete, innan allmänt avbärgat blivit, skall utom den i åberopade lagsens rum utsatte påföljd och ansvar även hava gjort sig förfallen till ett nu förelagt vite av 5 daler och vad det senare beträffar härigenom vid vite förbjudas alla och envar att nyttja olaga vägar och gångstigar över frälsehemmanet Lilla Bråtareds åker och äng samt enskilte ägor.

Vid hösttinget 1768 ingavs en bouppteckning hållen hos åbon Anders Bengtsson i Bråtared Lillegården efter hans avlidna hustru Brita Jonsdotter, vari egendomen finnes antecknad till 162 daler och 7 öre samt gälden till 57 daler och 26 öre, och som det av vidfogat skifte finnes, att änkemannen i fördel tillfallit 5 dal, 6 öre, i giftorätt 66 daler, 3 öre

och dess tvenne omyndiga döttrar 33 daler, 1 öre, som uti persedlar genom lottning blivit delat, det tingsrätten för lagligt anser och således gillar skiftet såsom rätteligen författat.

Till ht. 1809 inlämnades köpebrev å 1/8 mtl. kronoskattehemmanet Bråtaared Storegården, vilket Britta Andersdotter och Gabriel Andersson dels ärvt och dels sig tillhandlat av dess broder och tilltänkte svåger Johannes Andersson för 77 rd. 37 sk. 4 xx banco.

Bråtaared Storegården såldes den 12 dec. 1842 av änkan Britta Andersdotter och hennes omyndige son Lars Gabrielsson för 666 rd. 32 sk. rgs sedlar till ankans son Johannes Gabrielsson i Bråtaared Storegården jämte villkor.

Buarås

Gården återfinnes i 1547 års jordebok.

Följande köpebrev inlämnades till tinget i september 1807: Jag Merta Jönsdotter tillika med mina övriga barn och arvingar gör härmed vitterliget, det vi av fri vilja samt förnuft och moget betänkande i kraft härav upplåter och försäljer ett fjärdedels mantal uti hela skattefrälsehemmanet Buarås till vår käre son och broder Johannes Persson och dess hustru Märta Assarsdotter för en köpesumma stor 183 rd. 16 sk. banco, som fördelas på följande sätt, att bröderna Jöns, Lars och Hans Pehrssöner bekommer 33 rd. 16 sk. vardera och köparen Johannes Persson 33 rd. 16 sk samt systrarna Anna, Karin och Britta Pehrsdöttrar 16 rd 32 sk vardera i banco och således varder köpeskillingen betald och kvitterad och förenämnda hemman tillhör köparen Johannes Persson och dess hustru Merta Assarsdotter för sig och sina efterkommande, barn och arvingar att nyttja, bruka, bo och erhålla alla tillhörigheter, som till detta hemman lytt, legat eller lagligen tillvinnas kan, men härjämte förbehåller jag mig som moder att bliva försörjder till min död på hemmanet med kläder och föda och sedan till jorden beledsagad och således varder detta vårt köpe- och salubrev med våra namn underskrivet i vittnens närvaro, som skedde i Buarås den 31 augusti 1807. Märta Jönsdotter i Buarås. Jöns Pehrsson i Gingsere, Anna Pehrsdotter, Andreas Larsson i Björboås, Karin Pehrsdotter, Bengt Assarsson i Furuberg, Lars Pehrsson i Buarås.

På de omyndigas vägnar med förbehåll och höglövlige tingsrättens tillstånd Anders Thoresson, Isak Andersson i Buarås förmyndare. Till vittne Anders Olofsson och Anders Andersson i Buarås.

I bouppteckningen efter den i april 1810 avlidna änkan Kerstin Jönsdotter, upptas fastigheten 1/12 mtl. i fr.sk.hmt Buarås till 66 rd. 32 sk. En stor förgylld bägare av 32 lods vikt ansågs värd 16 rd, två tumlare den ena 24 och den andra 16 sk., ett linygsspänne 6 sk. Av koppar fanns en orimmad kittel om 1 lispund och 12 skålpund värd 5 rd, en dito 5 rd. 32 sk., tre andra dito 5 rd. 26 sk. I boet fanns även fyra rimmade (begagnade) kopparkittlar. En orimmad brännvinspanna om 1 lispund och 10 skålpund uppskattades till 7 rd. 24 sk, en dito med hatt, slang och svalekäril upptogs till 22 rd., en tappeskål till 1 rd., en kopparspann till 32 sk. och en gammal påtta till 12 sk.

Ett brännvinsfat på 48 kannors rymd 32 sk., ett dito på 43 dito 16 sk.

Av övrigt bohag kan nämnas ett målat matskåp med lås, ett omålat dito utan lås en gammal beslagen kista, ett väggur med fodral värt 6 rd., en vävstol med allt behör 1 rd., en spinnrock 16 sk., en mässings tobaksdosa 8 sk.

En svensk bibel 32 sk., en dito 24 sk., en gammal psalmbok 2 sk.

En järnskodd färdekärra med järnaxel 3 rd, en dito 4 rd, en gårdskärra med hjul, en dito utan hjul, sju yxor av järn.

En beslagen åkesläde 1 rd, en dito färdessläde 1 rd., en beslagen kälk 6 sk, två krokar med bilar 6 sk., en slipsten 32 sk., en beslagen köresadel med orf och bogträ 32 sk., ett ok med behör.

Tre fjäderbulstrar med blårandigt var upptogs till 5 rd. stycket, sex andra bulstrar var värda mellan 3 rd. samt 4 rd. 8 sk. En dito med svartrandigt var och en dunbädd om 2 lispund och 15 skålpunds vikt (ca 23 kg.) taxerades till 4 rd. Fyra putor, fyra bänkedynor o.s.v.

Kvinnas gångkläder: En svart valmars tröja, en röd klädes kjortel, en dito av fyrtråd, en grön dito, en blå dito, en gul dito, en svart dito, en brun dito. Tre bruna klädeströjor, en grön tröja av valmar, ett rött livstycke av sars (siden), ett grönt dito av camelott (ylletyg), ett blått dito av valmar, ett rött förkläde av fyrtråd, ett vitt dito av lärft, en grön silkesmössa, en blå dito, en brun dito, ett par gamla bruna klöpskinshandskar, ett par bruna dito, ett par kalvhandskar, ett **lärufts** lintyg 28 sk., ett dito 12 sk. tre blagarns lintyg.

Ett randigt lärufts kläde, ett dito, ett dito ett blekt dito, ett rödrandigt dito, ett blåtryckt dito, ett svart dito, fem vita kläden.

Ett svart bläsigt sto 26 rd., en röd oxe 26 rd., en svartbrun oxe 24 rd., en rögrimet stut 12 rd., en röhielmig ko 15, en rödstjernig ko 13 rd., en röhjelmig ko 13, en röhjelmig kalv tre månader gammal 2 rd., tre får med lamm 3 rd, en bagge 24 sk.

Utsädes spannmål: 2 skäppor råg 2 rd. 24 sk., sex dito blandråg 5 rd., 6 dito korn 5 rd., en skäppa linfrö 1 rd. 12 sk., två tunnor poteter 4 rd. kontante penningar: Sonen Isak innehar 16 rd. 32 sk. Sonen Anders dito 21 rd. 5 sk. 10 rst. Summa tillgångar 453 rd. 44 sk. 10 rst. Ingen skuld.

Vid ht 1819 företeddes köpebrev enligt vilket på anmodan av Lars Börjesson och Olof Börjesson i Buarås samt förmyndaren för Börje Olofssons i Buarås, Lars Börjessons och Jöns Perssons i Gingsered omyndiga barn genom öppen auktion till den högstbjudande försålts ¼ mtl i fr.sk.hmt Buarås, varförinnan följande villkor överenskommos:

1. Skall enligt vad åberopade utslag utvisar gamla pigan Brita Börjesdotter hos köparen hava sin anständiga livstidsförsörjning av kläder och föda mot det köparen till evärdelig ägo får behålla hennes andel i köpeskillingen.
2. Skulle nämnda Brita Bdtr så av köparen behandlas, att hon bliver oförnöjd i köparens bröd, så skall hon hava sin föda och försörjning efter statordningen.
3. Hemmanet får av köparen genast eller nästa vårfrudag tillträdas.

I påstående om böter och ersättning för den skada, som genom Johannes Persson i Buarås svinkreatur blivit tillfogad höstråg och ängsmark å de säteriet Apelnäs tillhörande inägor hade inspektören A. Kellgren på Smedstorp till tinget låtit instämma bemålte J.P:n. Svar. nekade att han på något sätt varit orsak till den åtalade skadan, utan om någon sådan

inträffat, hade den vållats genom de omkring säteriet Apelnäs inägor varande ogilde gärdesgårdar, vilkas underhållande icke är svaranden ålagt.

Hustrun Brita Bengtsdotter vittnade att hon sett svarandens svinkreatur skada ängen och trädgården vid Apelnäs samt att desse kreatur varit så ovanefulla, att de flere gånger kommit på samma ägor, därigenom att de simmat över åen.-

Utslag: Svaranden bötar 10 rd bco och ersätter kåranden med 2 rd, men då skadan ej på sätt blivit i Byggningsbalkens 9 kap 1 § stadgas mätt och värderad, kan ej ersättning därför kåranden tilldömas.

Sjönnered

Sjönnered uppptages i jb 1547.

Oluf Olufsson i Skiönered kårade i sept.1740 till frälseinspektören Johan Hedström för det han ej vill av honom emottaga penningar för dess moders pantsatta skattejord i Skiönered.

Oluf var själv tillstädes och hade anmodat överjågmåstaren välb. hr Carl Lembert Jernschöld att för honom tala i denna saken, varefter herr överjågm. sig utlåt att det är Olufs möderne arvejord, vilken av hans föräldrar blivit inspectoren i pant satt under den försåkran att de skola få lösa gården igen när de kunnat bringa penningar, men som inspectoren ej velat sådane penningar emottaga, då de blivit honom erbudna, då i anledning av 9 kap. 9§ Jordabalken, anhåller han att han måtte deponera penningarna i Råttan och penningarna av hur inspectoren emottagas. Och ehuruval inga pengar åro utlånte utan skulden härflutit utav varor, så gör han dock på skulden inget åtal.

Vi låser i 1746 års dombok: Låt för mig och sittande rått dannemannen Lars Bengtsson i Mellomgårdan Håfwet anhållande om fasta på en fjårdings skattejord i Skiönered, som han av inspectorskan madame Ingeborg Hedström uti tvenne trovårdiga vittnens närvaro sig tillhandlat för 310 daler silvermynt kåpeskilling enligt salubrev av den 6 sept. 1743, ingivandes till dess ånda sjålva kåpebrevet samt ett av frålseinspectoren och kronolånsmannen vålbetrodde Petter Hedström såsom förmyndare för sin brorsdotter jungfru Britta Christina Hedström den 2:e sept. förålidet å utgivet skrifteligt betygande att hon förklarar sitt här vid sommartinget den 7:de maj förålidet å med penningar av 216 daler 16 öre smt gjorda bårdeklander och protest emot lagfarten av henne för kraftlös och alldenstund härmed för övrigt befinnes vara lagligen tillgånet, fördenskull o.s.v.

I en till råttan stålld skrift androg Andreas Jönsson i Skjönnered att en del vanartigt folk företagit sig den osed att ej mindre nedriva gårdesgårdar och stenmurar samt därefter dels anlågga gångstigar över dess åboende hemmans ågor, dels ock sedan de om nattetid upplöst leden inslåppa kreatur både i åker och ång varut de till hemmanet hårande svedjeland ån över dessa ågor nyttja flere kårvågar, varjåmte Andreas Jönsson sig dåröver beklagar att en ånsenlig mångd mårnskør, vilka upplocka bår om sommaren, nedriva gårdesgårdar och nedtrampa såden, som åven av inkommande kreaturen skadas och skall innan sökanden medhunno inbårga svedjerågen gårdesgårdarna bortstjålas och till kolbrånning åvåndas, och som Andreas Jönsson igenom detta skall vara ånsenligt lidande, så begår han ej ållenast förbud vid vite håreremot utan ock att tingsråttan ville förbjuda att upphåmte den sand, som rinner av hans landsvågsstycke ner uti några av honom uppgravne sandhålør, samt sluteligen att det fiskeredskap, som nyttjas vid hemmanet må fridlysas från ållt förfång.

Utslag: Tingsrätten vill inhämta sökandens grannars utlåtande i detta mål.

I september 1802 framstod för rätten bonden ärlige och beskedlige Lars Bengtsson och anhöll om laga fasta och sköte å $\frac{1}{4}$ dels mantal kronoskattehemmanet Skjönnered, vilket han sig tillhandlat av dess fader Bengt Larsson i Stommen för en överenskommen köpskilling stor 133 rd. 16 sk. Rätten dömde detta köp att fast stånda och ej återgånga.

I oktober 1810 beviljades uppbud å $\frac{1}{8}$ mantal kronoskattehemmanet Sjönered för Olof Olofsson och dess hustru Ingeborg Andersdotter i Furuberg, som detsamma emot 200 rd. banco åtkommit av Lars Bengtsson och dess hustru Anna Johansdotter i Sjönered enligt salubrev av den 16 sept 1808.

Vid vt. 1811 kårade Andreas Jönsson i Skönered till Lars Bengtsson därstädes för att han ej fullgjort sitt arbete vid åbyggnaden på soldatetorpet, varandes parterna tillstädes, av vilka svaranden påstod, att han fullgjort sitt arbete.-

Andreas Jönsson i Skönered yrkade vid samma ting i uttagen stämning att av soldaten Skön utbekomma en skuldfordran efter räkning, vari man läser: Korn och havre vid skilda tillfällen för 8 rd 11 sk. Å denna summa avgår för tre år till Sköns lön 3 rd. Svaranden bestridde riktigheten av denna räkning och begärde anstånd att ingiva contraräkning samt visa olagligheten av Andreas Jönssons kraf. Uppskov.

Angående $\frac{1}{4}$ mtl. Sjönered upplystes vid ht 1847, att där årligen utsås 4 tunnor blandråg, som värderades till 11 rd banco tunnan, 4 tunnor potater å 2 rd. 24 sk, 4 kappar linfrö till 3 rd. 16 sk. Arbetslön till att bruka detta hemman 200 rd. Utgående årliga skatter ca 50 rd, skjutsningsbesvär utöver skjutspenningar 15 rd. Summa utgifter 322 rd 16 sk.

Inkomster: Efter 4 tunnors utsäde beräknas efter 4:de kornet 16 tunnor å 11 rd – 176 rd, efter 4 tunnor potater efter 8:de kornet – 32 tunnor eller 80 rd. Efter 4 kappar linfrö uppskattas skörden till 20 rd. Höskörd och halmfoder 90 rd. Jordlega av xxx i Göteborgs 30, Summa 396 rd.

Det hände sig vid vt 1853, att ”Anders Nilsson i Sjönered, vilken i överlastat tillstånd hade bland tingsmenigheten sig inställt, blev uppå åtal av länsman S. Bruno fälld att för fylleri böta 6 rd. 32 sk., två tredjedelar till åklagaren och $\frac{1}{3}$ till Bollebygds sockens fattige.

Vid samma ting var Anders Nilsson i Sjönered instämd att svara för brännvinsminutering. Svaranden avhördes icke, och skulle här anmärkas att han förut under dagen blivit såsom överlastad av starka drycker från tingssalen utledd.

Johannes Persson i Sjönered vittnade, att under sistförflutet års vår hade han sett personer besöka Anders Nilssons hus och komma därifrån bärande små flaskor innehållande brännvin, som de sagt sig hava köpt av svaranden.

Jonas Johansson i Sandlid berättade, att en dag under sistlidne höst vittnet jämte två andra personer ingått i svarandens hus för att där köpa sig en sup och att, sedan de inkommit, ett halvstop brännvin tillförts dem på begäran av en av vittnets följeslagare, men vittnet hade sig ej bekant, under vad villkor samma brännvin utdelats, ej heller iakttagit om någon betalning därför avlagts.-

Willingsgårde

Willinxgerde återfinnes i jordebok först gången 1540.

Vid 1681 års ting kårade befallningsmannen Lars Larsson Hiding till välborne herr Erik Drakenberg och dess åboer Per i Willingsgerde 1. För det han skall flött en kvarn ifrån sitt forna ställe och gravit vatten ifrån sitt vanliga lopp, 2. Förbyggt honom och flere som vilja resa över samma åder, 3. Byggt ett stenkar uti kongsådran. 4. Per och Lars i Willingsgerde våldsammeligen och utan lega dom nederbrutit kronohemmanet Bossgårdens såg och ålekiskta, för vilka han skatta måste, 5. Tala på det våld som Per i W. allena på Bossgårdens urminnes kvarndamm förövat haver. Härtill svarade Hans Andersson att han allenast är citerad (instämd) för ålekistan och icke för de övriga punkter.

Ambiörn Bengtsson i Rya, omkring 80 år, emedan han var 10 år gammal, när Skara brann, vittnade att den kvarnen, som höres Willingsgårde till, stod längre upp i strömmen och nu vid pass för 40 eller 50 år sedan flöttes längre neder på deras ägor, och att Pers fader var med när det gravdes till att leda vattnet till det rum, som kvarnen nu står, minnes grant att på norra landet hade Boosgården en ålkista och en stickmiähle (mjärd), varandes denna fast i norra landet så länge som han minns tillbakars och att ålkistan var öster nedanför, men stickmiählen på samma ställe som han (den) nu är.

Rätten beslöt bl-a. att syn skulle förrättas på platsen och dömde nu Willingsgårdens åboer att för ålkistans olagliga utläggande plikta 40 daler smt.

(Den ovan nämnde Erik Drakenberg var född 1654, blev ryttmästare vid Adelsfanan 1701, fick avsked 1703, dog 1731 och begrovs i Sandhults kyrka).

Om senare åbor i Willingsgårde läses på skilda håll i detta arbete.

Vid ht. 1810 förordnades till förmyndare för Olof Assarsson i Willingsgerde omyndige barn Per Andersson i Fjällastorp och Bengt Assarsson i Björketorp.

Vid ht. 1748 anhöll åboerna på halva frälsehemmanet Willingsgierde Bengt Bengtsson och Oluf Nilsson om laga fasta på skatte- och besittningsrätten av detta hemman, vilken överjägm. välb. hr. Carl Lambert Jernschilöd uti vittnens närvaro likmätigt salubrev av den 6 mars 1745, till bemålte Bengt B:n och Oluf N:n för 600 daler smts köpeskilling i plåtar och något silverpenningar försålt.- Rätten dömde till fasta och bliver alltså skatte- och besittningsrätten av $\frac{1}{2}$ frälsehmt W. säljaren herr överj. C.L. J., dess barn och arvingar fränkännt samt köparne B.B. och O.N. i W. tillägnat med allt vad därtill hörer i våto och torro, närby och fjärran, av ålder legat eller hädanefter lagligen tillvinnas kan, att som annan välfången egendom nu och i tillkomande tider nyttja, bruka och behålla.

Vid ht 1762 anhöll Assar Bengtsson och Kirstin Olofsdotter hos TR om laga fasta dels å skattehemmanet Willingsgierde uti detta härad och Biörketops socken, som de av sin svärmoder och moder Elin Börjesdotter, myndige svåger och broder Nils Olofsson och omyndiga svägerska och syster Brita Olofsdotters förmyndare Anders Gustafsson i Håfvet efter denna domstols samtycke och tillstånd sig tillhandlat emot 260 daler smt, varå uppviste salubrev under den 12 oct. 1760, som upplästes, därav intages att Assar Bengtsson och Kirstin Olofsdotter åtagit sig gälda sin avlidna svärfaders och faders samt Elin Börjesdotters skuld 160 daler och betalt till Nils Olofsson 60 daler samt inlöst myndiga Brita Olofsdotters arvsrätt i hemmanet med 40 daler.

Dalagården

Gården är med i jordeböckerna från 1546 och framåt.

I 1741 års dombok läses: Prosten och kyrkoherden uti Istorps gäld och Marks härad välärevörddige och höglärde magistern herr Johan Aurelius begärde hos Tingsrätten genom en insänd skrift att ett förpantningsbrev, som capitainen välborne herr Claude de la Wall till honom lämnat på frälsehemmanet Dalagården måtte till dess säkerhet i framtiden bliva intecknat, lydande själva brevet sålunda:

Jag Wilhelm Claude del la Wall gör härmed vitterliget att jag av välberätt mode med min kära hustrus goda ja och samtycke haver till hans högvördighet herr prosten Johan Aurelius och hans arvingar förpantat att mitt ograverade frälsekattehemman Dahlagården benämnd och det på tjugu års tid emot undfångne 560 daler smts capital och det på det sättet att jag eller mina efterkommande icke skola äga någon makt inom dessa förberörda 20 års förlopp att detta klandra eller fordra för någon förmåns vinnande på vad sätt det helst vara må, som över intresset bestiga kan, men icke hafve herr prost eller han arvingar hava makt att fordra mig eller mina arvingar varken för bristande interesse, husröta eller annat av vad namn det vara må, njutandes herr prosten Aurelius och han arvingar fullkommelig disposition och possession som frälseman tillkomma bör, lag och privilegier likmätigt.-

Munkeberg den 27 dec. 1740. Wilhelm Claude Delavall.

Vid vt. 1761 lät Lars Jonsson anhålla om laga fasta i skatterättigheten av $\frac{1}{4}$ frälsekattehemmanet Dalagården, vilket han av sin fader Jon Larsson sig tillhandlat för 120 daler smt.

Till hösttinget 1783 hade kaptenen Leonhard von Mentzer såsom förmyndare för avlidne majoren Johan Jernskölds omyndiga barn å sterbhusets vägnar låtit instämma bonden Bengt Bengtsson, som åbott major J:s arvingar tillhöriga frälsehemmanet Dahlagården, att höras över den å bemälda frälsehemman den 28 mars förrättade husesyn av kronolänsman Johan Lenberg och Nils Andersson i Bråta red samt att husrötebristen utbetala.

Käranden ingav den förrättade husesynen, varav inhämtas, att å $\frac{1}{4}$ fr. hmt Dahlagården bristfällgheter blivit anmärkte till 93 rd. 42 sk. Bengt erkände riktigheten härav och kan ej heller vägra att husrötebristen betala. Han dömdes att betala till kärande sterbhuset 93 rd.

Vid hösttinget 1809 påstod länsman Himmelman böter å Måns Bengtsson i Dalagården för försummad skallgång, vilken förseelse svaranden väl ej kunde förneka men yrkade befrielse från ansvar på grund av att han vid åtalade tillfället hade ett sjukt barn. Likväl och som åklagaren genom nämndemannen Carl Jonasson i Gunna och Olof Olofsson i Furuberg på ed avgiven berättelse styrkte, att svaranden ej på tvenne år åttlytt skallbud, fann rätten jämlikt 23 kap. 3 § B.B. skäligt sakfälla Måns Bengtsson till 32 skilling att lika fördelas mellan käranden, häradet och målsägaren.

Vid vt. 1811 förekom ett mål mellan Måns Svensson i Dalagården samt hustru Kjerstin Ericsson dotter därstädes angående yrkat ansvar för okvädande och för att hon gagnat bete i kärandes svedja samt utkört den senares kor.-

Vid st. 1811 hade rätten att pröva instämnda målet mellan soldaten Dahls hustru kärande samt Måns Svensson i Dalagården svarande rörande ersättning för att den sistnämnde utlämnat en ko til käranden, vilken han utgivit att vara i kalv, vilket varit ogrundat, blev vid

upprop på det sätt förent, att Måns Svensson betalar till kåranden såsom ersättning för påstått lidande 1 rd. 16 sk. banco, vid vilken förening kåranden låter bero.

Till samma ting hade Måns Bengtsson, Lars Bengtsson och Andreas Svensson i Gislå uttagit stämning å Måns Svensson, Erik Pettersson och Måns Ericsson i Dalagården med påstående att svaranderna måtte åläggas besvärja den räkning, som de uppgjort för kostnaden till anskaffande av beklädnad till parternas vargärningskarl. Stämningssmålet ogillades.

Åboarna Måns Svensson och Måns Ericsson styrkte vid st. 1812 att deras vid vt. gjorda ansökning om förbud mot all åverkan på sökandernas enskilte skog samt nya vägars anläggande över berörde skog och sökandernas övriga ägor blivit i socknekyrkan behörigen kungjord, men herr Björwall på Hällingsjö såsom ägare av frälserätten till sökandernas hemman kom härvid genom länsman Hindriksson tillstådes och bestridde ansökningen, vadan densamma i anseende till frälseägaren herr Björnwalls rätt att efter välbehag om ifrågavarande hemmans skog förordna nu icke kunde bifallas.

I april 1813 skrevs i domboken: Vid jämförelse av lagens stadgande i 10 kap. 8 § och 13 kap. 1 § Byggningsbalken samt Kongl. förordningen om skogarna i Riket av den 1 aug. 1805 finner Häradsrätten kåranden såsom ägare till frälserätten i hemmanet Dahlagården väl hava uteslutande rätt över därstädes befintliga fruktbärande träd nämligen ek, bok, apel och oxel, men att svaranderna däremot icke kunna betagas att gagna den övriga skogen till husbehov och avsalu, när sådant icke missbrukas till hemmanets obestånd, då de därför kunna av kåranden till ansvar ställas, och alldenstund nu åtalade försäljning icke är av den betydelse, att den till hemmanets skada och obestånd föranleder, samt svaranderna i alla fall finnas hava varit okunniga om deras inskränkta rättighet till skogens användande, prövar H.R. rättvist att för denna gången svaranderna från ansvar befria med åtvärning likväl att noga efterleva ovan åberopade lagens rum och kongl. författning, så vida ansvar och böter undvikas vill.

Vid ht. 1821 yrkade Måns Svensson i Dalagården att av Måns Eriksson och Erik Pettersson därstädes samt Lars Bengtsson i Gisslå erhålla ersättning för åkerskada, som av svarandernas kreatur innevarande sommar blivit vållad ävensom ansvar påstås för olaga hägnad, allt enligt tvenne så lydande bevis E och F.

E. På begäran infant sig undertecknade hos Måns Svensson i Dalagården att därstädes syna och värdera den skada som sades vara skedd av Erik Petterssons hästkreatur på Måns äng och befanns följande: På ängen i norr ifrån gården var flere hästedyngor och var på flere ställen trampat och ätet i ängen, som kan anses till två lispund hö och värderas till 32 sk. banco.

Även var Måns Erikssons gärdesgård emellan dette ängsstycke och nämnde Måns Eriksson hade alldeles förfallen och oduglig som allt till bevis meddelas. Dalagården den 26 juli 1821. Andreas Olofsson nämndeman. Andreas Jönsson i Sjönered.

Domboken för vt 1842 berättar: Undertecknade säljare göra härmed veterligt att sedan herr Johan Björnwall på Hällingsjö åter på mig överlätit den av honom från mig bördade frälseräntan av ett mantal Dahlagården, alltså haver jag genom detta salubrev försålt med min hustrus samtycke till herr vice kronolänsmannen A. Hultén förenämnde frälseränta av ett helt mantal Dahlagården för en köpeskilling stor 833 rd. 10 sk. bankosedlar att fr.o.m. innevarande års början tillträda.- Hede den 3 jan. 1892. Håkan Larsson. Anna Olofsdotter.

Den 18 jan 1843 meddelade TR fastebrev á ½ mtl. sk. fr. Dahlagården, vilket hemman enligt avhandling den 28 dec. 1841 vice kronolm. A. Hultén köpt av Eric Hultgren och Betty Hultgren för 2000 rd. banco. Vidare talas om frälseräntan av 1 helt mtl. Dalagården som enligt avhandling den 3 jan 1842 v. kronolm A Hultén köpt av Håkan Larsson och Anna Olofsdotter för 833 rd. banco.

Genom nämndemannen Lars Andersson i Räflanda fullföljde vid ht. 1846 kr.länsman A. Hultén sitt uppskjutna käromål emot arrendatorn av hans hemman Dahlagården fanjunkaren J. Bergendahl om ansvar och ersättning för det svaranden därifrån försålt och avfört foder, men svar. lät sig på intet sätt avhöra.

Kärande ombudet företedde det emellan käranden å ena samt H. och h. M. Wallin i Björlanda den 8 april 1845 upprättade arrendekontraktet om ¾ Dalagården med tillhörande härligheter.

Länsman S. Bruno berättade att en person benämnd Kulla-Bengt sistlidne vinter besökte vittnet på Hellingsjö och erbjöd till salu 4 skeppund (ca 560 kilo) hö, vilket vittnet köpte, och sände vittnet genast sitt folk med Bengt för att hämta höet. En stund därefter begav sig ut för att efterse sitt folk, då vittnet till sin förvåning erfor att nämnda hö legat inlagt uti Dalagårdens ladugård, där Bengt anvisat det och sedermera fick vittnet höra att det ej var Bengts hö utan svarandens, vilket Bengt på vittnets fråga sade sig hava köpt av svaranden.-

Bengt Månsson i Gislå vittnade, att han vet att Bergendahl sistlidne vinter sålt största delen av sitt hö på Dalagården till Kulla-Bengt, vilken sedermera avyttrat det till andra personer och låtit det bortföras. Kärandeombudet (lm. Bruno) uppgav att B:l skall av fodret på Dalagården låtit bortföra 30 skeppund hö och 10 lass löv.

Bergendahl dömdes för att han emot kontraktet av den 8 april 1845 från Dalagården bortfört foder att böta 3 rd. 16 sk. samt att efter mätesmänna bestämmande gälda den skada, han på förbemälda sätt tillskyndat målsäganden.-

Enligt 1845 års husförhörlängd ägdes Dalagården då av Eric Hultgren på Hellingsjö.

Habäck

I ett diplomatarium av 1313 nämnes Hagabec. Habäck upptogs som ett mtl.skatte redan i 1550 års jordebok.

I mål nr. 24 vid st. 1761 läses: Sedan bonden Assar Gustafsson i Habäck den 7 sistl. april varit i skogen att gå vall med kreaturen, har han ej till sitt hemvist om aftonen hemkommit, varföre han blivit eftersökt och funnen död liggande uti en liten sjö, och som denne Assar blivit besiktigad och ingen våldsamhet å honom synts, så hemställer kronolänsman Hell å länsman Holmstens vägnar, huruvida denna döda kropp må begravas och berättar sig inkallat några personer att intyga om Assars förda vandel samt att ingen kan misstänkas vållat hans död.

Nämndemannen Bengt Svensson i Habäck, Gabriel Jacobsson därstädes och Anders Björnsson i Skogsgårde berättade, att Assar G. förde en stilla levnad och var en gudfruktig man, hade varit någon tid sjuk och efter återställande av hälsan gått att vakta kreaturen samt därunder förmenar kan velat dricka i sjön, varest han förmodeligen stupat i vattnet och omkommit, helst han var svag och sjön bråddjup.

Utslag: Som Assar Gustafsson före stilla och gudelig vandel, varit sjuk och efter något återställande till hälsan skolat gå vall, varunder han förmenas velat dricka i en sjö uti skogen och då såsom svag stupat i vattnet, där han funnits död liggande, havandes ingen våldsamhet å honom synts eller någon kan misstänkas vållat dess död, fördenskull finner T.R. skäligt i stöd av 13 kap. 3§ Mgb, det må A. G:s döda kropp ärliga begravas.

Änkan Anna Olofsdotter i Habäck lät till hösttinget 1761 ingiva och i avskrift inlämna bouppteckning, hållen den 2 i denna månad efter dess avlidne man Assar Gustafsson, varav intages att kvarlåtenskapen bestiger sig till 190 daler, 28 öre och gälden till 26 daler 12 öre; det i grund en uppteckningen författande skiftet emellan änkan och hennes två omyndiga döttrar, däruti de omyndiga efter lottning vardera tillfallit 41 daler 20 öre, finner rätten lagligen insättat, varföre det gillas och lämnas änkan, som härmed uppfyllt vad 12 kap Giftermålsbalken bjuder, frihet träda i nytt äktenskap.

Vid tinget i maj 1803 framstod bonden ärlige och beskedlige Bengt Andersson och anhöll om laga fasta och sköte å $\frac{1}{4}$ mtl. i frälsehemmanet Habäck, vilket han sig tillhandlat av Andreas Bengtsson, Elin Gabrielsdotter och Sven Andersson i Habäck, Olof Assarsson, Anna Andersdotter i Villingsgjerde samt Pehr Andersson i Fjällastorp emot en köpeskillning stor 100 rd.

Karl Bengtsson, Anders Persson och Bengt Andersson i Habäck hade till detta ting instämt korporalen Sven Norling med påstående om ansvar för det han från sitt innehavande soldatetorp bortfört och försålt foder.

Vid hösttinget 1803 inlämnades i 2 ex. bouppteckning efter avlidne Per Eriksson i Habäck, varav intogs att summa inventarii uppgått till 136 rd. 32 sk. 6 rst. samt skulden till 128 rd. 40 sk. 9 rst. Det ena exemplaret påskrevs och återställdes men det andra lades till rättens handlingar.

Å 3/16 mantal uti frälsehemmanet Habäck meddeltes fasta och sköte vid ht. 1807 för köparen Andreas Olofsson, som detsamma sig tillhandlat utav Anna Stina Assarsdotter därstädes samt de omyndigas förmyndare Bengt Andersson i Bråta red emot 266 rd. 37 sk. 4 rst banco enligt salubrev under den 2 sistlidne maji.

I domboken för vt. 1817 återfinnes ett köpebrev, varigenom Carl Bengtsson och Gunla Olofsdotter försälja sitt ägande $\frac{3}{8}$ ml frälsehemman Habäck till sin måg Johannes Andersson i Berg och dotter Britta Carlsdotter för 333 rd. 16 sk. Banco, vilka penningar skola tillfalla våra tvenne övriga döttrar och förbehålla vi oss följande:

1. Vi säljare skola hava vår försörjning på hemmanet hos köparna med kläder och föda ock när Herren behagar oss hädankalla till graven beledsagas.
2. Skulle emot all förmodan vi så av köparen behandlas att vi ej kan förbliva i dess bröd, så skall de bestå oss vår försörjning genom statordningen.
3. När Herren behagar försätta någon av våra döttrar uti gifte, skall köparne bestå bröllop och hemgift efter ortens bruk lika till den sista som den första, varemot all vår lösa ägendom efter vår död ensamt tillfaller köparne utom vad i contante penningar kan vara att tillgå.
4. Skulle Herren så behaga att ej våra döttrar skulle igenom gifte bliva försörjde, så skola de äga frihet förbliva hos köparen och där njuta kläder och föda, varemot all dess andel i köpesumman tillfaller köparne. Habäck den 13 jan. 1817. Carl Bengtsson. Gunla Olofsdotter

Kärret

Kärret är med i 1547 års jordebok.

Vid st. 1799 anhöll bonden ärlige och beskedlige Anders Olofsson för sig samt sin hustru laga fasta och sköte å 1/6 mtl. frälsehemmanet Kärret, som han dels ärfte och dels sig tillhandlat av sina svärföräldrar Bryngel Andersson och Kjerstin Andersdotter för 66 rd. 32 sk. jämte villkor att säljarena å hemmanet till dödedagar skola hava sin försörjning och alldenstund köpet finnes lagligt o.s.v. dömer rätten till fasta.

Till ht 1807 hade åboerna i Östra Fagerhult låtit instämma Johannes Andersson i Kärret påståendes att han måtte åläggas infinna sig på de stämmor, vilka roten, varav han och de äro interessenter, måste utsätta till soldattorpets vidmakthållande, helst Johannes på flere sådane bud förut icke skall kommit tillstädes, då det likväl är nödvändigt att samtliga rotehållare äro närvarande vid slika tillfällen.

Vid ht 1810 förordnades Johannes Andersson i Kärret till förmyndare för avlidna Ingrid Larsdotters i Buarås omyndiga barn, tillkommande honom alltså att vid detta sysslande ställa sig lagens föreskrift i 22. Och 23 kap. Ärvdabalken till efterrättelse.

Skogsgärde

Gården upptages redan i 1547 år jb.

Frälseinspektoren välbetrodde Johan Hedström uppvisade vid vt 1742 för tingsrätten ett av ryttmästaren välborne herr Gustaf Otto Billberg (född 1682 i Uppsala, premiärryttmästare vid Västgöta kav. Reg. 1712. Avsked 1716. Död 1743) den 15 dec. år 1738 till honom avlåtet handbrev, varigenom välbemälte herr ryttmästare till honom pantsätter sk. kr. hmt Skogsgärde 3/8 beläget i Björketorps sn, för 100 daler smts fordran, som framledne häradshövdingen Johan von Hofdahl (till Apelnäs och Kvarsebo. Häradshövding i Marks, Bollebygds och Vedens härader 1699. Adlad 1705. Död på Apelnäs 1714 och begravnen i Pendrickska graven i Björketorps kyrka. Gift m. Ebba Pendrick, dotter av överstelöjtnanten Wilhelm Pendrick till Apelnäs o. Kvarsebo. Även hon dog 1714 genom dess den 11 sept 1713 givne förskrivning påtagit sig att betala men ej fullgjort, ty som insp. Hedström beviste genom domböcker att han ej allenast den 28 jan 1740 låtit lagligen inteckna samma hemman utan ock därå erhållit tre laga uppbud och även den 31 sistlidne oktober lagligen blivit värderad till 100 dal. smt, begärde nu insp. Hedström att som han således härmed iakttagit alla laga steg, och det pantsatta hemmanet över natt och år klanderlöst lagståndit, det honom nu måtte meddelas TR:s sköte- och fastebrev med förbehåll att av någon annan befintelig herr ryttmästaren Billbergs ägendom få söka ersättning för den innestående räntan av 5 för hundralet, som efter räkning bestiger från den 11 sept. år 1713 till den 11 sept. 1741 till 140 daler smt. – Alltså beviljade inspektör H det åstundade fastebrevet.

Vid vt. 1746 lät Anders Biörnsson i Stockabäck och Oluf Ambiörnsson i Habeck för T.R. uppvisa ett av inspektorskan madame Ingeborg Hedström uti vittnens Anders Anderssons i Håfwet Östra och Gabriel Jacobsson i Habeck närvaro den 17 maji 1743 upprättat salubrev, varutinnan hon emot trehundrasextio dal. smts av dem erhållen och kvitterad köpeskilling upplåtit och försålt 3/8 skattehmt Skogsgierde och därför samme

köpare tillägnat med hus och jord samt alla därtill lagligen lydande tillhörigheter. Ingivandes därjämte ett av magistern höglärde herr Sven Hedström utgivet skrifteligt betygande under den 2 sept förlidet år av innehåll att han förklarar sin den 10 maji nästlidet år gjorde protest emot lagfart av bemälda hemman för kraftlös, anhållandes därför Anders Biörnsson och Oluf Ambiörnsson om sköte och fastebrev därå.

År 1783 begärde vid st. Andreas Olufsson laga fasta och sköte å 3/16 mtl. i kronohmt Skogsgjerde, sedan han detsamma sig tillhandlat av sin moder Britta Andersdotter och förmyndarna för dess omyndiga syskon Bengt Ambiörnsson o. Sven Andersson i Habäck samt Bengt Jonsson i Sandlid emot 16 rd. 32 sk. köpesumma och villkor att därest säljarens man Sven Andersson och äldsta dotter Gunilla skulle henne överleva, skola de i sin livstid å hemmanet njuta försörjning enligt saluavhandlingen den 27 dec 1780, som Olof Olofsson i Kjersa och Anders Pehrsson i Buerås bevittnat.

Vid st. 1834 yrkade Anders Månsson i Skogsgärde att av Måns Wilhelmsson i Röberg och Eric Persson i Gräsryd utbekomma ersättning med 4 rd tolften för det de förlidet års sommar ur sjön vid Fjärås Bräcka uppdragit 11 tolfter timmer, vilka tillhört svaranderna men under flottning åt Halland blivit sammanblandade med kärandens.

Svarandena genmälde att deras timmer utgjorde endast 11 men kärandens däremot 43 tolfter samt att å deras sida voro 4 men å kärandens blott 2 man, som arbetat på timret upphämtande, vadan de ock trodde käranden hava mindre skäl än de att fordra ersättning i ifrågavarande avseende.-

Röberg

Röberg förekommer med denna stavning redan i 1550 års jordebok.

Den 10 sept. 1683 ”trädde för Rätten Jöns Assarsson i Rödborg och berättade sig hava köpt av salig Anders Jönsson darsammastädes en åtting uti Rödborgs gård, som ock nu sednaste av hans son Jöns Andersson den andra åttingen, vardera för 15 rd., begärandes däruppå skaft och tingsskötning. Varvid nämndemännen Bengt i Backa och Lars i Rogården framträdde och bevittnade, att den förrige åttingen är förlängst betald, ock sonen Jöns personligen närvarande tillstod sig vara kommen överens med Jöns Assarsson om 15 rds betalning för berörda åtting och därmed tillfreds att då bliva hos honom innestående uppå lega 7 1/7 daler smt om året, allenast tvenne gode män bliva i löfte, vilket Bengt i Backa och Lars i Rogården nu inför Rätten sig antogo att vara honom i säkerhet.-

Vy av Röberg

Rödsberg förekommer i jb 1547, Röberg stavas namnet redan 1550.

År 1736 tilltalte regementsadjutanten ädel och högaktad herr Johan Ekman å barnens och löjtnanten högvälborne herr Bernhard Hindric von Tiesenhansens vägnar bonden Eric Månsson i Röberg för en skuldfordran, som enligt uppvist förskrivning av den 11 juni 1732 sig bestiger till 10 daler smt. Och som denna skuld stått så många år obetalt, så pretenderas han jämväl i behörigt intresse 2 dal smt.

(I Lewenhaupts "Karl XII:s officerare" återfinnas 31 medlemmar av ätten von Tiesenhausen. Berndt Henrik var född i Lifland 1697, blev premiärlöjtnant vid Elfsborgs regemente 1719, fick avsked 1735.

Vid vt. 1761 lät Per Andersson i Elmhult, Härryda socken, anhålla om laga fasta å en åtting i kr.sk.hmt Röberg, som han av sina bröder och släktingar sig tillhandlat emot 72 dal. 16 öre smt., uppvisandes till den ändan Andor Anderssons i Rävlanda Östergård, Assar Perssöns i Wärred, Gustaf Anderssons i Röberg, Anders Högmans, Peter Jonassons och Bengta Jönsdotters vid Apelnäs kvarn och Carl Jonssons och Ingrid Persdotters i Råda salubrev under den 19 oktober 1750, däruti de uppdraga honom sine arvfallne andelar efter deras syster och moster Sigrid Persdotter uti åttondels kr.sk.hmt. Röberg emot 72 dal 16 öre smt., så att Per A:n med egen arvslott blivit ägare av hela åttondelen. Per A:n tilldömdes fasta å denna gårdlott.

Kronoskytten Anders Stålberg androg vid vt. 1784 att han, som i fyra års tid stått i militärisk tjänst i Pommerska kampanjen och sedermera såsom kronoskytt i 20 års tid tjänst Kongl. majt och Cronan, nu på sin ålderdom åstundade få nära sig med ölsalu och i den avsikt å sina ägor vid landsvägen inrättade krogställe, anhållandes alltså om tillstånd därtill, och som H.R. vid undersökning erfor, att sökandens innehavande Röberg är beläget $\frac{3}{4}$ mil från närmaste gästgivaregård och gästgivarne därå, ehuru härvid närvarande, icke emot ansökningen haft att anföra, så lämnas bemälte Stålberg sådant härmed till bevis, varmed han i avseende på det sökta tillstånd har att sig hos K.B. i länet anmäla.

Ur 1803 års dombok hämtas: Framstod för mig och sittande rätt änkan Anna Bengtsdotter på Mörnekullen med anhållan om laga fasta och sköte å $\frac{1}{8}$ dels kronoskattehemmanet Röberg, vilket Anders Andersson i Stockabäck emot 210 rd. sig tillhandlat av Johannes Persson och Gunla Persdotter men sedermera transporterat på bemälta Anna Bengtsdotter för 225 rd. riksgälds mynt, och emedan köpet finnes lagligt o.s.v.-

Då projekt om ny brandstodoförening för Bollebygds härad skulle ventileras vid st. 1803, inställde sig som ombud för Björketorps socken Bengt Svensson i Barekulla, Andreas Bengtsson i Hall och Måns Olufsson i Röberg.

Vid st. 1822 företogs ett mål mellan Wilhelm Månsson i Röberg och Måns Olofsson därstädes angående den förres påstående att Måns måtte genast rödja och till honom avträda de tvenne husplaner, som efter den å hemmanet Röberg å 1814 verkställde storskiftesdelning honom tillkommer samt ersätta den skada, som honom genom svarandens uraktlåtenhet i denna del fått vidkännas.- Parterna slutade efter en stunds tvistande inför rätten den vänliga överenskommelse, att svaranden skulle å ifrågavarande husplander undanrödja den lösa stenhopan men vara befriad från borttagande av de jordfaste stenarne, varjämte han skulle ersätt Wilhelm M:s kostnader i målet.

Litet senare skrevs i samma dombok för st. 1822: Wilhelm Månsson i Röberg, som efter flere gånger erhållna föreställningar att inför Rätten iakttaga ett stilla och anständigt uppförande ändock därtill icke kunde förmås, blev fälld att böta det honom förelagda vite 3 rd. 16 sk. bco, dock skall W. M:n i brist av tillgång att erlagga böterna i ställes avstraffas med åtta dagars fängelse i länshäktet i Wenersborg.

Barekulla

Barekulla är med i 1547 års jordebok.

Bonden Bengt Bengtsson i Willingsgierde uppviste ett honom givet köpebrev av Anders Larsson och Anna Mårtensdotter på $\frac{1}{4}$ cronoskatte uti Barekulla, den han sig av ovannämnde säljare utom börd tillhandlat för en köpesumma 104 daler silvermynt med begäran att därpå erhålla ting, skaft och sköte.-

I domboken för vintertinget 1741 läses: Tingsrätten har förmanat parterna gräsrydsboerna som kärande och Barekulla åboer som svarande att söka förening sins emillan angående deras omtvistade gärdesgårdar samt att till en sådan förening sammanträda med den tillkommande åboen Bengt Bengtsson, som till köpta fjärdedels hemman kommer att besitta och att giva häradshövdingen sådant tillkänna innan något ytterligare härvid gjordes, men som sådant icke skett är, och häradshövdingen i dag måste förfoga sig till Wedens härads ting, ty bliver denna sak uppskjuten till sommartinget, vartill gräsrydsboerna hava att instämma Bengt Bengtsson som ägare av $\frac{1}{4}$ i Barekulla hemmanet.

Vid tinget i maj 1749 lät Sigge Gustafsson i Barekulla uppvisa ett av Anders Persson, Olof Persson i Röberg och Mårten Persson i Barekulla samt Jakob Svensson i Hede undfånget köpebrev av den 2 jan. 1749 på ett fjärdings skattehemman uti Barekulla, som han sig tillhandlat uti Anders Bengtsson i Rogården och Anders Erikssons i Hede närvaro för 80 daler silvermynts köpeskillning med anhållan om Tingsrättens fastebrev därå.-

Ur 1804 års dombok hämtas: den 19 sept. framstod för mig och sittande rätt bonden Bengt Svensson och anhölt om fasta och sköte å ett tredjedels mantal uti kronoskattehemmanet Barekulla, varav han tillhandlat sig de två tredjedelarna utav sina bröder Lars och Sven Svensöner samt enligt företedd särskild avhandling såsom skänk och gåva av dess moder Kjerstin Börjesdotter bekommit en tredjedel emot de villkor och förbehåll, som köpebrevet och ovannämnde avhandling innehålla.

Till ht. 1764 ingavs en bouppteckning efter hustru Elin Pehrsson i Barekulla, som efter sig lämnat tvenne med dess i livstiden varande man Sigge Gustafsson avlade omyndiga barn sonen Pehr 19 år och dottern Anna 14 år gammal. Behållningen besteg sig till 687 daler 7 öre. Och emedan änkemannen i så måtto efter lag avvitttrat sina barn, är honom tillåtet att träda uti annat gifte, om han så åstundar.

Inspektören A. Kjellgren på Smedstorp hade till vt. 1818 å herr brukspatron J. Dahls vägnar låtit instämma Sven Andersson i Barekulla med påstående att utbekomma inestående köpeskillning för $\frac{1}{3}$ dels mantal kr.sk.hmt Barekulla. Käranden hade inställt sig personligen och nämndemannen Andreas Olofsson i Skogsgärde för svaranden, anmälade käranden att den fordrade köpeskillningen bestiger sig till 283 rd 16 sk. rgs utom ränta.

Svarandeombudet erkände väl skuldens riktighet men undandrog sig att gottgöra densamma intill dess herr brukspatronen Dahl med behörigt bevis styrkt att hemmanet Barekulla icke är besvärat med någon inteckning, vadan käranden medgav anstånd med betalningen till nästkommande påsk och åtog sig dessförinnan anskaffa det äskade beviset.

Vid st. 1820 förelåg följande handling: Vi undertecknade försälja vårt ägande $\frac{1}{3}$ dels mtl. i kr.sk.hmt Barekulla till våra gårdbönder Måns Pehrsson och Sven Andersson i Barekulla för en köpesumma stor 500 rd. rgs. jämte nedanskrivna villkor:

1. Vi säljare förbehålla oss till vår försörjning i vår och våra barns livstid det s.k. Hörsökekärret från Store Sten till Gingsjön, vartill gärdle och stör till gärdesgård nu och framdeles samt timmer och blockar vad nödigt är till nybyggnaden och inhägnaden och nödig vedbrand, allt på hemmanets skog efter anvisning.
2. Förbehålles på hemmanets jord i tre års tid åkrarna Nebben och Stöttingen och ängenabben kallad.
3. Köpesumman är hos köparen till nästa larsmässo eller den 10 augusti inestående emot att de ansvara för 20 sk. ränta á 100-det för hela köpeskillingen.

Således avhända vi oss o.s.v. Barekulla den 8 mars 1819. Erik Andersson. Ingrid Svensdotter i Barekulla. Till vittne Bengt Svensson i Barekulla. Stina Pehrsson vid Gräsryd.

Domboken för st. 1821 upplyser, att Måns Persson och h.h. Johanna Gustafsdotter i Barekulla den 24 mars 1820 sålt sitt ägande och förvärvade 1/3 mtl kr.sk. hemman Barekulla till drängen Anders Isacsson och dess kära fästemo Anna Larsdotter i Buarås för en köpesumma stor 500 rd rgs samt med de villkors uppfyllande som vårt av Eric Andersson utgivna köpebrev av den 8 mars 1819 innefattar.

I grund av föregående stämning påstod vid ht 1821 Måns Persson i Barekulla att Karin Carlsdotter i Gräsryd måtte åläggas till kändanden återlämna tvenne öronringar av silver, som svaranden nyttjar.-

Vid samma ting förekom Sven Anderssons i Barekulla från sista tinget uppskjutna ansvarspåstående mot Johanna Gustafsdotter därstädes för obehörig beskyllning. De inkallade vittnena Lena Jansdotter i Barekulla och Anna Stina Olofsdotter på Korsslätt intygade, att förliden vår yttrade Johanna, att det järnet, som Sven Andersson tillhandlat sig, skulle han ha för att fastspika sin hustru i bänken, helst hon var galen.

Svaranden erkände vittnesmålens innehåll. Rätten lämnade kändandens hemställan om offentlig avbön av svaranden utan avseende.

Vid ht 1821 förekom ett mål mot Johanna Gustafsdotter i Barekulla för att hon under påstående gudstjänst svurit i kyrkan och dymedelst stört andakten samt vållat allmän förargelse. Intyg lämnades från kyrkoherden Jonas Mellander och komministern Reinhold Gundberg därom, att de aldrig någonsin förmärkt något buller hava skett under någon gudstjänst i Björketorps kyrka. Men prästen såg kanske inte allt!

Karin Carlsdotter i Gräsryd vittnade, att Johanna inom två år tillbaka under en gudstjänst i Björketorps kyrka varit om och svurit över de grannar, som setat för nära inpå henne i kyrkostolen samt skjutit dem ifrån sig, dock har sådant ej väckt förargelse.

Kjerstin Bengtsdotter i Gräsryd omtalar detsamma som förra vittnet med tillägg att Johanna vid flera tillfällen under det gudstjänst hållits skjutit de kringsittande inuti stolen ifrån sig, ehuru hon ej på något sätt blivit trängd.-

Som Johanna Gustafsdotter oaktat domstolens flere gånger gjorda föreställningar under behandlingen av rättegångsgöromålen fallit domaren i talet samt i övrigt inför rätta betett sig mindre passande, så fälldes hon på yrkande av kronofogden Hindrichsson att med tillämpning av 14 kap 7§ R.B. härföre böta 3 rd. 16 sk. jämte tillsägelse om mera anständigt uppförande.-

Så finner man i 1823 års dombok på sidan 5 en handling med texten: Vi undertecknade säljare göra härmed vitterligt, det vi av fri vilja och moget betänkande denna dag upplåta och försälja i vår och våra barns livstid vårt ägande erhållne undantag uti kr.sk.hmt Barekullas

skog det s.k. Hörsöckekärret från Stora Sten i åsen intill den s.k. Jingsjön med alla till detta undantag erhållne förbehåll till Pehr Jonsson på Björketorps Stom för 66 rd. 32 sk. banco.

Enligt domboken för ht 1826 sålde Hans Jacobsson och h.h. Britta Svensdotter 1/3 mtl. Barekulla för 466 rd. 32 sk till sin kära svåger och broder Andreas Svensson i Gisslå och det utan villkor.

Av domboken för vt 1841 finner man att Måns och hans hustru försälja sitt ägande 1/3 mtl. kr.sk. Barekulla till sin dotter Johanna Månsdotter och hennes tilltänkte man Anders Persson för en betingad och betald köpesumma 500 rd. rgs. och följande villkor:

1. Skall vi i vår övriga livstid hava fyra tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, 8 tunnor potäter samt tillräckeligt fourage till en ko årligen samt nödige husrum och när Herren behagar oss hädankalla till vilorummet beledsaga emot det vi till köparen återbetala på köpesumman 16 rd. 30 sk. rgs.
2. Skall vår dotterdotter Anna Fredriksdotter i sin lifstid hava ett torpställe på vår skogsmark s.k. Kåsjödahl som nu vår torpare Olof Eriksson innehaver emot 1 rd. banco om året, dock ej förrän vår nämnde torpare avträder detsamma. Vår andre torpare Lars Andersson skall vara bibehållen vid sitt kontrakt, såframt han uppfyller detsamma.
3. Likaledes förbehålles hälften i vår kålgård i vår livstid.-

Rävlanda

Rävlanda förekommer i jordeböcker från 1533 och 1547, då byn hade fem gårdar.

Vid vt 1749 begärde nämndemannen Lars Andersson i Rävlanda, som i sju års tid företrätt nämndemanssysslan, i anseende till sin ålder och sjukdom bliva ifrån vidare tjänstgörande entledigad, vilken ansökning T R ej avslå kan utan finner skäligt lämna honom det välförtjänta beröm, att han sig under tjänstetiden väl och redeligen förhållit.-

Vid st. 1807 företeddes en så lydande avhandling: Uppå kallelse av våre käre föräldrar Andor Jönsson och Elin Jacobsdotter uti Räflanda Börjesgården samlades vi deras undertecknade barn och måg för att samråda och avgöra med vilka villkor deras ovannämnde hemmansdel skulle upplåtas och till vem det skulle ske.

Efter någon rådplägnig blev då beslutat att redan sagde föräldrar skulle hava sin försörjning på gården intill sin död och därefter av gårdens innehavare efter ortens sed anständigt begravas. Sedan att äldsta sönerna Lars och Jöns Andorssöner skulle med iakttagande av nyss nämnde förbehåll lösa till sig föräldrarnas ägande hemmansdel 3/16 delar uti Räflanda Börjesgården av sina övriga syskon och därför betala till brodern Johannes 44 rd 21 sk, till svågern Andreas Johansson uti Rävlanda Wästergården, som är gift med systemn Anna 22 rd. 10 sk. 8 rst. samt till ogifta systemn Karin en lika summa 22 rd 10 sk 8 rst, allt uti banco specie mynt räknat. Härutom skall ock Johannes och Karin hava bröllop, vartill de skola med arbete och handräkning bidraga och därmed lätta besvären för Lars och Jöns.

All ägendom skall förauktioneras för gemensam räkning, sedan var och en av de övriga därav först avtagit så mycket, som systemn Anna bekom vid dess bortflyttning såsom hemgift samt sängkläder med mera, till föräldrarnas behov. Ock som alla syskonen således hava gått i lika arvslott uti löst och fast, så skola de ock var och en efter sin arvslotts storlek betala den skuld, varföre huset eller boet för närvarande hävdar.

Räflanda Börjesgården den 17 nov. 1806. Andor Jönsson. Elin Jacobsdotter. Lars Andorsson. Jöns Andorsson, Johannes Andorsson, Anders Johansson och Anna Andorsdotter samt Karin Andorsdotter alla själva hållit pennan (ingen av dem var alltså skrivkunnig!)

Såsom närvarande tillkallade vittnen underskriva Joh. Dragstedt vice pastor och comminister. E. Joh. Broman s.m. adjunct. Andreas Ericsson i Räflanda Wästergården.

Den 13 januari 1812 förrättades bouppteckning efter avledne mannen Sven Andersson i Räflanda Östergården, som efter sig lämnat änkan Annika Svensdotter samt två omyndiga barn, sonen Anders tre månader och dottern Carin två år gammal. Till dessas rätts bevakande föreslås den dödes broder Måns Andersson i Skogsgärde och nämndemannen Olof Olofsson i Furuberg.

Den döde efterlämnade bland mycket annat: två gamla silverkalkar värda 4 rd., två dito tomlare 1 rd 16 sk, en halsknapp 26 sk. Vidare en brännvins panna med hatt, pipor och tunna värd 20 rd, en kruka av koppar 2 rd, en tappeskål av koppar värd 1 rd., en påtta av samma metall 1 rd. Ett väggur med federal upptogs till 3 rd, medan en beslagen furukista 2 rd och 24 trätallrikar 6 sk.

Tre ludna beredda fårskinn 1 rd., ohäcklat lin 9,32, hörgarn 3 rd, blånor 1 rd 8 sk. En järnskodd kärra 8 rd, en krok med bil 24 sk., en harv 6 sk, en ridsadel 1 rd, en tvärsadel 3 rd., en köresadel med bogträ 1 rd.-

Ett gult stoo 20 rd, en brun oxe 25 rd, en spättig dito 20, en spättig ko 16 rd.32 sk, en röggit ko 16,32, en röbleket ko 15, en tredjedel i en röjelmi qviga 5 rd, 3 st får 6 rd. Sa tillgångar 285 rd. 12 sk. Men han var skyldig välborne herr Silfwerhielm på Forssa 50 rd. Anders Toresson i Buarås 174 rd, Måns Andersson i Skogsgärde 33 rd. 16 sk, Olof Gustafsson i Räflanda 39 rd. 8 sk., Lars Svensson i Kåhult 21rd. 32 sk, Olle Svensson i Kåhult 25 rd, lön till drängen 16 rd. 39 sk. och till pigan 6 rd. 39 sk. Skatten till husbonden upptogs till 40 rd. och i likstol till prästen skulle utgå 3 rd. Summa skulder 433 rd. 40 sk.

Andreas Ericsson i Räflanda yrkade vid ht 1813 laga ansvar å Johannes Carlsson i Gunna för det han från honom borttagit några äpplen. Svaranden hade utan förfall uteblivit och dömdes därför att böta 3 rd.

Lars Andersson i Räflanda Börjesgården efterlämnade vid sin död i december 1813 hustrun Anna Månsdotter och ett barn Anna Larsdotter två år gammal. Han hade ägt 3/32 delar i Börjesgården och hemmansdelen värderades till 175 rd. specie. En svart häst på 13 år upptogs till 27 rd, en röjelmig ko till 17, en röjerig ko till 16 och en röjelmig qviga till 4.

Tillgångarna uppgick till 360 rd. 21 sk. Han var skyldig Johannes Andersson i Räflanda 143 rd. 26 sk, Jacob Hanson i Berg 7,37 och Olof Svensson i Wärrad Lillegården 4,32. Summa skulder 165,34.

Vid ht 1825 behandlades ett köpebrev, vari sägs: Jag Johannes Svensson med min kära hustrus goda råd och samtycke upplåter och försäljer ¼ mtl. frälse i Räflanda Östergård till vår kära son Lars Johansson och dess hustru Elin Andersdotter för 200 rd banco, vilken köpesumma skall tillfalla våra döttrar Stina och Märta. Stina är gift med Lars Andersson i Räflanda Börjesgården. I villkoren heter det: ”Vi skall hava undantag till äng kullen ovanför

landsvägen och till åker Huetesåker och Femskäppeåker samt köparne skall bygga hemmansbyggnad och ladugård efter vårt behov samt köparne skall bruka jorden på vårt undantag höst och vår på vår ålderdom samt ett kobete på sommaren i hagen.

Dottern Märta skall hava i hemgift kläder lika med Stina samt en oxe, en ko och fyra får, till bröllop 50 rd rgs eller halft bröllop, till gåvor 12 rd samma mynt och ävenledes skall Märta äga rättighet att förbliva i köparens bröd emot kläder och föda samt troget förrätta köparens arbete så länge hon det åstundar.

Vid ht 1845 tillkännagav Anders Pehrsson och h.h. Ingeborg Svensdotter i Räflanda Mellomgården att de försålt sitt ägande 1/8 mtl frälse till nämndemannen Lars Andersson och dennes hustru Johanna Andreasdotter i Räflanda Västergården för 1166 rd. 32 sk. rgs med villkor, av vilka ett var följande: Av torpare som finnes å ¼ mtl ovanberörde hemman får köparen åtnjuta skatt och dagsverke av torparen Anders Johansson eller för torpet Hägnen. Alla å denna hemmansdel utfallande skatter och onera bestridas ensamt av köparen från denna dag.

Enligt husförhörslängden var Lars Andersson född 1808 och hans hustru Johanna 1816. Deras döttrar Anna Britta ock Anna var födda resp 1846 och 1848.

Redan i 1825 års dombok läses å sid. 594. Fick nu närvarande hemmansägaren Lars Andersson i Räflanda, som jämlikt Kongl. Förordningen den 18 dec 1823 blivit vald vid socknestämma med Björketorps församling utvald till nämndeman, nu företrädde och den föreskrivne eden avlade, varefter han såsom en rättens ordinarie ledamot å domstolen intog sin plats och skulle bevis häröver genom utdrag av protokollet meddelas.

1855 års dombok berättar om en bonde, Sven Andersson från Björketorp Svensgården, som samlat stor förmögenhet. Tillgångarna uppgick till 40,444 rd 4 sk., medan skulderna stannade vid 791 rd. 47 sk.